

Nenad Vekarić

Zavod za povijesne znanosti HAZU, Dubrovnik

PRIJEDLOG ZA KLASIFIKACIJU PELJEŠKIH PREZIMENA

U prvom dijelu rada govori se o procesu stabilizacije peljeških prezimena koji je započeo u 14. stoljeću nakon što je Stonski Rat postao teritorijem dubrovačke države, a trajao je sve do kraja 18. stoljeća kad je posljednji pelješki rod dobio prezime. U drugom dijelu rada predlaže se klasifikacija peljeških prezimena s obzirom na postanje.

Prezime je simbioza riječi i povijesnog čina. Ili, kako bi rekao Petar Šimunović, prezime u sebi sadrži priču, društveni čin, stvarni događaj, ono je povijesni spomenik jedne historijske činjenice,¹ najstariji trag nekog plemena, roda, obitelji.

Sve do 12. stoljeća, po svoj prilici, u Hrvata nije bilo prezimena.² Ona se javljaju prvo u gradovima primorske Hrvatske, kao posljedica napretka u organizaciji uprave, ali i kao mehanizam kojim će povlašteni stalež lakše čuvati stečene privilegije.³ Već krajem 12. i početkom 13. stoljeća prepoznaju se u Dubrovniku, u vlasteoskom krugu stalna i nasljedna prezimena.⁴

*

U identifikacijskom sustavu prije pojave prezimena, prvi znak u imenskoj formuli bilo je ime, a pored njega postojali su dodaci koji su specificirali osobu, razlikujući je od imenjaka. U početku ti dodaci nisu bili uvijek potrebni, ali porastom broja stanovnika i rastućim značenjem administracije u funkcioniranju društva, samo ime nije više bilo dovoljno da osigura uspješno raspoznavanje te su dodaci postali punopravnim dijelom imenske formule. Tako je na poluotoku Pelješcu puna identifikacija u 14. stoljeću izgledala ovako:

I. identifikacijska oznaka = ime	– DABIŽIV
II. identifikacijska oznaka = patronim (derivat očeva imena)	– RADOŠEVIĆ
III. identifikacijska oznaka = derivat djedova imena	– MILIŠIĆ
IV. identifikacijska oznaka (eventualno) = nadimak	– KRALJ

Takav identifikacijski »karton« bio je strogo osoban. Nijedna identifikacijska oznaka nasljednika nije se podudarala sa svojim parom u prethodnika. Prezime je nastajalo tek kad bi jedan od dodataka imenu postao nasljedan i kad bi se konzervirao na trećoj poziciji u imenskoj formuli. Derivat djedova imena bi iščezao, bilo na način da nasljedniku treća identifikacijska oznaka ostane jednaka kao prethodniku, sad kao derivat pradjedova imena (prezimana po imenu pretka), bilo da

¹ Šimunović P, Naša prezimena, NZMH, Zagreb 1985, str. 7–10.

² Šimunović P, Razvitak imenske formule u Hrvata, Onomastica Jugoslavica, vol. 9, Zagreb 1982 str. 285.

³ Ibid. str. 285–286.

⁴ Mahnken I, Dubrovački patricijat u XIV veku, SANU, posebna izdanja, knj. CCCXL, Beograd 1960; isp. P. Šimunović, Razvitak..., str. 288.

četvrta identifikacijska oznaka (nadimak) prethodnika prijeđe nasljedniku na treće mjesto (prezimana nadimačkog postanja). Proces nastanka prezimana slikovito je izgledao ovako:

I faza (ime)	– Ivan Marković Pavlović (reč. Kralj)
II faza (patronim)	– Antun Ivanović Marković (reč. Bajo)
III faza (derivat djedova imena – nadimak)	– Petar Antunović Ivanović reč. Car
IV faza – a. (prezime)	– Vlaho Petrović IVANOVIĆ reč. Beg (prezime po imenu pretka)
b. (prezime)	– Vlaho Petrović CAR(EVIĆ) reč. Beg (prezime po nadimku)

Proces stabilizacije peljeških prezimana započeo je u 14. stoljeću, nakon što je Stonski Rat postao teritorijem dubrovačke države. Dubrovnik je već tada imao razgranat i razrađen administrativni sustav koji je zahtijevao preciznu identifikaciju ljudi koji su se javljali u naredbama vlasti ili prilikom obavljanja različitih pravnih poslova. No, prezimana u Dubrovačkoj Republici nisu nastala dekretom u jednom trenutku, već u višestoljetnom procesu koji su uvjetovala ne samo potrebe identifikacije u administraciji (posebno u nasljedno-pravnim odnosima, gdje se tražilo ne samo identificiranje osobe već i njezina genealoška veza s drugim osobama), nego i potrebe samog naroda koji je, u traženju svrsishodne i uspješne komunikacije, bio i kreator cjelovita onomastičkog sustava.

Narod je, dakle, stvarao prezimana, a administracija je bilježila ono što je u narodu čula. Pritom je uzimala samo one elemente koji su bili dovoljni da se postigne svrha, tj. osigura nedvojbeno raspoznavanje. U jednom selu od 100 žitelja bio je samo jedan Dabiživ, sin Radošev, i administracija ga je tada označavala samo s prvim dvjema identifikacijskim oznakama. Ako bi se, pak, dogodilo da u selu postoji još jedna osoba s istom kombinacijom, rabila se treća ili četvrta oznaka. Ponekad bi se osoba pisala trima oznakama (Dabiživ Radošević Milišić), rijetko sa četiri (Dabiživ Radošević Milišić rečeni Kralj), a najčešće ipak skraćeno, uz pomoć prve i treće (Dabiživ Milišić) ili prve i četvrte identifikacijske oznake (Dabiživ Kralj).⁵

Prezimana su na Pelješcu redovito nastajala spontano, bez miješanja administracije i sasvim mimo volje imenovanog. Nemali je broj onih koji, da su to mogli izbjeći, ne bi nosili prezime koje im je narod izabrao. No, prezime se nije administrativno određivalo i pisari su zapisivali ono što su u narodu čuli. Tek kao rijetko upletanje administracije može se uočiti pokoja talijanizacija prezimana koju su poticali neki notari ili župnici. Međutim, ako tako talijanizirano prezime nije imalo odjeka u narodu, promjenom pisara vraćao se i u administraciju stari oblik. Administrativne promjene prezimana, bilo voljom administracije (npr. nasilna talijanizacija prezimana u nekim hrvatskim krajevima) ili na inicijativu imenovanog, obilježje su 20. stoljeća kad su prezimana stalna, nepromjenjiva, kad puk više ne može na njih utjecati i kad se bilo koja promjena može izvršiti jedino administrativnom odlukom uz određene, zakonom propisane uvjete. Na Pelješcu, međutim, nije bilo nasilne talijanizacije prezimana, a i promjene na inicijativu pojedinaca bile su rijetke.

⁵ I danas se administracija i narod služe skraćenim načinom identifikacije osoba, Prvi identifikacijski znak je prezime (čovjek se predstavlja samim prezimenom), a drugi je ime. Treći (očevu ime) i četvrti (nadimak) rabe se samo prema potrebi.

Sustav prezimena u Dubrovačkoj Republici imao je i jedno posebno obilježje koje, koliko se zasad zna, nije postojalo u drugim hrvatskim krajevima. To je shvaćanje prezimena kao identifikacijske oznake kuće, »domovine«, a tek onda pojedinca. O tome će se opširnije govoriti u posebnoj poglavlju o usvajanju tuđih prezimena.

Vanbračna djeca, kojima je bila poznata samo majka, nosila su majčino prezime samo ako bi ih ona zadržala. U protivnom dobivala su prezime kao i nahodi.

U vrijeme Dubrovačke Republike nahodi nisu dobivali prezime.⁶ Preživjeli nahod stekao bi ga tek kasnije kao nečiji usvojenik. U 19. stoljeću njihovo prezime određivala je majka, babica, župnik ili uprava nahodišta.⁷

Na tim temeljima izgradio se kroz stoljeća pelješki prezimenski sustav. Proces stabilizacije prezimena trajao je vrlo dugo, od 14. stoljeća, kad su vjerojatno nastala najstarija, pa sve do kraja 18. stoljeća, kad je posljednji pelješki rod (Ivanović iz Zabržja) dobio svoje prezime. Vrijeme nastanka pojedinačnih prezimena varirao je od slučaja do slučaja, zavisno o nizu činilaca koji su utjecali na proces stvaranja prezimena. Okvirno:

- ranije su se stabilizirala prezimena imućnijih rodova jer su se češće javljali u administraciji;

- ranije su se stabilizirala prezimena u gradskim nego u seoskim naseljima, također zbog utjecaja administracije;

- ranije su se stabilizirala prezimena u većim selima, jer bi u malim identifikacijska funkcija prezimena bila ostvarena već i navođenjem prve i druge identifikacijske oznake (ime i patronim).

Proces je imao nekoliko faza:

U prvoj fazi, u 14. stoljeću, stabilizirala su se prva prezimena imućnijih i poznatijih rodova. Već tada oblikovano je prezime Boljinović (današnje selo Boljenovići) rodu koji će kasnije ući u stalež dubrovačkih građana. Tada je možda nastalo i prezime Bogojević u Prizdrini prema Bogoju de Priana, koji je potjecao iz roda rćanskih župana u vremenu prije potpadanja Stonskoga Rata pod Dubrovnik. U 14. stoljeću već su oblikovana i prezimena Brautović (kasnije imućni rod Brautti) i Kračić (selo u Česvinici). No, 98% žiteljstva još uvijek nema prezime već se dodaci imenu mijenjaju iz generacije u generaciju.

U 15. i 16. stoljeću nastao je najveći broj peljeških prezimena (oko 35% u 15. i oko 40% u 16. stoljeću). No, čitav sustav još uvijek je nestabilan, pojava nekog dominantnog ili iznimnog obilježja lako uzrokuje promjenu prezimena. Domazet usvaja prezime kuće u koju je doselio. Još uvijek oko 20% žiteljstva nema ustaljen prezimenski lik.

Pod utjecajem Tridentskog koncila (1563), koji uvodi obvezu vođenja matičnih knjiga, učvršćuje se i prezimenski sustav.⁸ U 17. stoljeću 99% pelješkog žiteljstva ima prezime. Ipak, ta prezimena još uvijek nisu tako čvrsta kao danas, relativno lako se mijenjaju, ali se već uočava bitna razlika između pojedinih regija. U pomorski orijentiranim naseljima Trstenice i u gradu Stonu prezimenski sustav prilično

⁶ Tako je bilo i u Mletačkoj Republici. A. Šupuk, O matičnoj knjizi dubrovačkih nahoda i njihovim prezimenima (ab anno 1830–1852), Anali Historijskog odjela Centra za znanstveni rad JAZU u Dubrovniku, sv. XV–XVI, Dubrovnik 1978, str. 321–356.

⁷ A. Šupuk, O matičnoj..., str. 352.

⁸ Isp. V. Putanec, Esej o jezičnom znaku i onomastici te o antoponimiji u Hrvatskoj, Predgovor Leksiku prezimena SR Hrvatske, Zagreb 1976, str. XII; P. Šimunović, Razvitak..., str. 289, 291.

je stabilan i gubi se običaj da se prezimenom identificira kuća i po njoj ukućani. U selima poljoprivredne orijentacije domazet i nadalje preuzima prezime doma u koji je uselio.

U 18. stoljeću i posljednji rodovi dobili su prezime.⁹ No, sve do pada Dubrovačke Republike prezime je tek treća identifikacijska oznaka u imenskoj formuli te se u administraciji često izustavlja. Indeksi osoba (npr. u matičnim knjigama) još uvijek se čine prema imenima, a ne prezimenima.

U 19. stoljeću, za Austrije, uspostavlja se prezimenski sustav s obilježjima koja ima danas. Prezime postaje prva identifikacijska oznaka i kao takva sve teže se mijenja. Domazet u načelu zadržava svoje prezime, a samo katkad, uglavnom u selima poljoprivredne orijentacije, kao relikv iz prošlih vremena, pridodaje svom starom prezimenu i prezime doma u koji je doselio (npr. Dedović-Rozić). U 20. stoljeću promjene prezimena su neznatne. Kod nekih udvojenih zadržava se samo jedno, neka se prezimena kroatiziraju. Bilo kakva promjena moguća je jedino odlukom državne uprave.

*

U obilju imena i nadimaka što su nastajali u svakodnevnicu narod je prihvaćao samo neka i dugotrajnom upotrebom pretvarao ih u prezimena. Prezimena su trebala osigurati nedvosmislenu identifikaciju, a ne stvoriti zabunu. Zbog toga su se ona tvorila prema obilježju čovjeka koje je u određenom trenutku i na određenom mjestu bilo iznimno, rijetko, posebno.

S obzirom na postanje, pelješka prezimena razvrstati će se u tri osnovne grupe: 1) prezimena po imenu pretka, 2) prezimena nadimačkog postanja i 3) nahodska prezimena. Prezimena nadimačkog postanja raščlaniti će se u četiri podgrupe s obzirom na to je li nadimak koji je prethodio prezimenu nastao po A) porijeklu, B) zanimanju, C) osobinama ili D) događaju u kojemu je imenovani sudjelovao.¹⁰ Uz tu klasifikaciju navest će se i prezimena neutvrđenog postanja. Izvan klasifikacije govoriti će se o usvajanju tuđih prezimena, o talijaniziranim i kroatiziranim te modificiranim prezimenima, tj. prezimenima koja po postanju pripadaju nekoj od spomenutih grupa, ali njihov nositelj do takvog prezimena nije došao na uobičajeni, već na posredan ili specifičan način.

Klasifikacija koja slijedi načinjena je tako da su iz prezimenskog fonda izostavljena sva prezimena za koja je utvrđeno da nisu nastala na Pelješcu (doseljenici). Izostavljeni su i nadimci koji se nisu pretvorili u prezimena. Uz prezime naznačeno je stoljeće kad je zabilježena prva potvrda¹¹ te pelješko naselje gdje je jezgra prezimena.¹² Kod prezimena po imenu pretka, ako je rodočelnik otkriven, bilježi se njegovo ime i godina rođenja. Uz prezime nalazi se i eventualna modi-

⁹ U Hrvatskoj proces stvaranja prezimena završava tzv. jozefinskim patentom godine 1780, kad prezimena postaju zakonski obvezatna. Isp. P. Šimunović, *Razvitak...*, str. 290–291.

¹⁰ O različitim klasifikacijama prezimena, pored već navedenih radova Petra Šimunovića (bilješke 1 i 2) i Valentina Putaneca (bilješka 8) isp. i radove: T. Maretić, *O osobnim imenima i prezimenima u Hrvata i Srba*, Rad JAZU, knj. 81, Zagreb 1886, str. 81–146; A. Šupuk, *Klasifikacija prezimena po značenju*, Jezik 15, Zagreb 1967/8, str. 121–127; S. Sekereš, *Slavonski porodični nadimci*, *Onomastica Jugoslavica*, vol. 3–4, Zagreb 1993/4, str. 141–151; Ž. Bjelanović, *Obiteljski nadimci u Sjevernoj Dalmaciji*, *Onomastica Jugoslavica*, vol. 8, Zagreb 1979, str. 75–92.

¹¹ U mnogim slučajevima rod se može genealoški (po patronimima) pratiti i znatno prije prve potvrde prezimena. No, ovdje se navodi stoljeće prve potvrde prezimena u arhivskim izvorima, a ne prve potvrde postojanja roda.

¹² Kratice za naselja: Bc = Broce; Bj = Brijesta; Blj = Boljenovići; Č = Česvinica; Da = Dančanje; DB = Donja Banda; Dč = Drače; DP = Duba Pelješka; DS = Duba Stonska; Du = Dubrava; DV = Donja Vručica; GV = Gornja Vručica; H = Hodilje; J = Janjina; K = Kučište; Ku = Kuna; Lu = Luka; Me = Metohija; N = Nakovana; O = Orebići; Ob = Osobljava; Os = Oskorušno; Pd = Podobučje; Pg = Podgorje; Pi = Pijavičino; PL = Popova Luka; Po = Potomje; Pu = Putnikovići;

fikacija prezimena (npr. VLAH → VLAŠIĆ) pri čemu se kao startni uvijek uzima prvi potvrđeni prezimenski lik.¹³ Kod prezimena koja sadrže metaforu (prezimana po osobinama i po događaju) klasifikacija je izvršena prema vjerojatnosti. Kad bi se mogla saznati odjelita povijest svakog od tih prezimena, klasifikacija bi se, nedvojbeno, u mnogo slučajeva morala korigirati.

1) PREZIMENA PO IMENU PRETKA

Među Slavenima najučestalija su prezimana po imenu pretka. Posebno se to odnosi na slavenske narode pravoslavne vjeroispovijesti u kojih su se prezimana stabilizirala ne tako davno, dekretom, pa se u sustav nisu umiješali brojni nadimci koji su se u katolika stvarali spontano kroz stoljeća, sužavajući prostor imenu kao identifikacijskom posredniku.

Osobno ime sadržano u prezimenu katkad je pokazatelj starosti prezimena. Pelješki imenski repertoar, koji je prije zaposjednuća Stonskog Rata od Dubrovnika sadržavao pretežito slavenska narodna imena, promijenio se pod utjecajem Dubrovčana i katoličanstva.¹⁴ U načelu, prezimana koja u sebi sadržavaju narodno ime (Braenović, Kresaljić, Radutović i sl.) starija su od onih koja sadržavaju svetačko ime (Antunović, Ivanović, Marković i sl.). To pravilo, dakako, ima dosta izuzetaka jer imenski repertoari nikad nisu bili »čisti«. Dok su prevladavala narodna imena istovremeno su se rabila i neka svetačka, kao i kasnije obrnuto.

Pelješka prezimana po imenu pretka razdijeljena su u dvije skupine. U prvoj su skupini prezimana čiji je rodočelnik genealoški utvrđen. Ta prezimana, dakle, sigurno pripadaju pelješkom onomastičkom sustavu. U drugoj su skupini prezimana kojima rodočelnik nije pronađen te nije sigurno jesu li doista nastala na Pelješcu ili su donesena, odnosno, postoji mogućnost da su neka od tih prezimena nastala iz nekog drugog razloga (a ne po imenu pretka):¹⁵

a) Prezimana čiji je rodočelnik genealoški utvrđen

AGUSTINOVIC 17 T – Agustin (* oko 1585)	ANTIČEVIĆ 18 Po – Antić (*oko 1580)
ANDRIČEVIĆ 18 Po – Andrija Vule- tov Poljanić (*oko 1585)	ANTIČEVIĆ 18 J – Antić Lukin (* oko 1570)
ANDRIJČIĆ 18 Bj – Andrija Božov Radić (*oko 1630)	ANTIČEVIĆ 18 Tr – Antić (*oko 1590)
ANDROVIĆ 17 Me – Andrija (An- dro) (*oko 1545)	ANTIČEVIĆ ¹⁶ 18 DB – Antić Lukin (*oko 1635)

S = Stankovići; Sp = Sparagovići; Sr = Sreser; StM = Mali Ston; St = Ston; T – Trpanj; To = Tomislavovac; Tr = Trstenik; V = Viganj; Zd = Zabrđe; Ž = Žuljana.

¹³ Npr. CAREVIC → CAR. Nema sumnje da prezime Carević potječe od nadimka Car. No, rod se od svog prvog arhivskog spomena zove Carević da bi se kasnije taj oblik skratio u Car.

¹⁴ Prijelaz s narodnih na svetačka imena odvijao se spontano i prije Tridentskog koncila (1545–1563), kad je sankcionirano da se djeci nadijevaju svetačka i biblijska imena (P. Šimunović, Razvitak . . . , str. 289). Isp. N. Kapetanić – N. Vekarić, Utjecaj kršćanstva na izbor osobnih imena u selima Dubrovačke Republike, Anali Zavoda za povijesne znanosti JAZU u Dubrovniku, sv. XXVIII, Dubrovnik 1990.

¹⁵ Većina tih prezimena vjerojatno je nastala na Pelješcu, ali dosad otkriveni izvori nisu dovoljno izdašni da bi odgovorili na ta pitanja, pogotovo kad je riječ o starijim prezimenima, nastalim tijekom 14–16. stoljeća.

¹⁶ Pravilno bi bilo da se zovu Antičević, budući da im je svima prezime nastalo po muškom imenu Antić (a ne po ženskom imenu Antica). No, na Pelješcu se svi zovu Antičević. Uopće, Pelješčani u

- ANTUNICA 17 H – Antun (Antunica) Cvjetkov Sipić (*oko 1590)
 ANTUNOVIĆ 18 Os – Antun Ivanov Mastjeličić (*oko 1605)
 BJAŽEVIĆ 17 Pu – Bjaž (*oko 1515)
 BOGIĆ 17 S – Božo (Bogo) (*oko 1540)
 BOGOJE 17 V – Bogoje (*oko 1525)
 BOGOJEVIĆ 17 DB – Bogoje de Priana (*oko 1240)
 BOŠKOVIĆ 17 Ob – Boško (*oko 1565)
 BOŽDAREVIĆ 17 Me – Božidar Mihajlov (*oko 1550)
 BOŽINA 18 Sp – Božo (Božina) Đivanov Ledinić (*oko 1675)
 BOŽOVIĆ 18 Bj – Božo Nikolin Radić (*oko 1630)
 BOŽOVIĆ 18 DB – Božo Markov Šestanović (*oko 1685)
 CVJETANOVIĆ 18 Me – Cvjetan Grljević (*oko 1580)
 CVJETANOVIĆ 18 Sp – Cvjetko (Cvjetan) Nikolin Glunčević (oko 1565–oko 1651)
 CVJETKOVIĆ 17 N – Cvjetko (*oko 1515)
 CVJETKOVIĆ 17 Pg – Cvjetko (*oko 1540)
 DAMJANOVIĆ 17 Pu – Damjan Petrović (*oko 1515)
 DOMINKOVIĆ 17 V – Dominko (*oko 1590)
 DOMINKOVIĆ 17 H – Dominko (Vlahušin) Zečević (*oko 1560)
 DONKOVIĆ 17 N – Donko Cvjetkov Cvjetković (*oko 1620)
 ĐIVOVIĆ 17 Pg – Đivo Markov Šuljažić (*oko 1600)
 ĐORIĆ 17 H – Đuro (Džore) (*oko 1515)
 ĐURAŠ 17 Pu – Đuraš (*oko 1590)
 FLORO 18 T – Cvjetan (Floro) Nikolin Živković (*oko 1640)
 FRANUŠIĆ 17 Lu – Frano (Franuša) Ivanov Ivančić (*oko 1610)
 GEGOVIĆ 17 V – Gego (*oko 1580)
- GRGURIĆ 17 StM – Grgur Cvjetkov Ostojić (*oko 1575)
 IVANKOVIĆ 17 Du – Ivanko Matkov Dolistović (*oko 1580)
 IVANOVIĆ 18 J – Ivan Šimunov (*oko 1685)
 IVETA 18 T – Ivan (Iveta) Franov Kovač (*oko 1595)
 IVKOVIĆ 17 Bj – Ivko (*oko 1530)
 JAKIŠIĆ (→ JAKIŠA) 17 GV – Jakiša Lukin (*oko 1595)
 JAKOVLJEVIĆ 17 K – Jakov Ptčić (*oko 1540)
 JAKULICA (→ JAKULIĆ) 17 GV – Jakov (Jakulica) (*oko 1525)
 JERIĆ 18 Pd – Jerić Radovanov Puherić (*oko 1610)
 JERIĆ 18 T – Jerolim (Jerić) Banović (*oko 1665)
 JERKO 18 V – Jerolim (Jerko) Ivanov Silvio (*oko 1670)
 JERKOVIĆ 17 GV – Jerko Ivanov (*oko 1555)
 JOZEFOVIĆ 18 Po – Jozef Petrov Violić (*oko 1620)
 JOZEFOVIĆ 18 Bj – Jozef Vuletov Popić (*oko 1635)
 JURIČEVIĆ 17 K – Juro (Jurica) (*oko 1550)
 JURIŠIĆ 17 GV – Juriša Jakovljević (*oko 1580)
 JURIŠIĆ 17 DP – Juriša Jakovljević (*oko 1585)
 JURJEVIĆ 17 V – Jurica (Juraj) (*oko 1565)
 JURKOVIĆ 17 Pg – Jurko Petrov (*oko 1590)
 JUROVIĆ 17 Po – Juro Cvjetkov (*oko 1585)
 JUROVIĆ 18 DB – Juro Živkov (*oko 1605)
 KOLENDIĆ 17 DS – Kolenda Franov (*oko 1580)
 KRILE 17 H – Krile Mihočev (*oko 1585)
 KRILETIĆ 16 K – Kristo (Krile) (*oko 1515)

govoru slabo razlikuju č i ć. Zanimljiva je, npr. razlika u izgovoru dvaju susjednih sela, Potomja i Pijačičina. U Pijačičinu se pravi vrlo oštra razlika između č i ć, a u Potomju se izgovara samo jedan znak (»meko č«).

- KRISTOVIĆ 17 J – Kristo Mihov (*oko 1600)
- LEHO 17 Č – Lesandro–Leho Đonaton (*oko 1550)
- LOVRIJENČEVIĆ 17 N – Lovrijenac (*oko 1550)
- LOVRIN 17 DV – Lovrenac (Lovro) Stjepanov (*oko 1590)
- LOVROVIĆ 17 PL – Lovro (*oko 1575)
- LUCOVIĆ 17 St – Lucijan (Luco) Marojev Orsatović (*oko 1575)
- LUČIĆ 18 Blj – Luka Pavlov Vicikon-tović (*oko 1600)
- LUČIĆ 17 Pd – Luka (*oko 1545)
- LUKETINA 18 Ku – Luka (Luketa) (*oko 1575)
- LUKOVIĆ 19 GV – Luka Lukin Jaki-ša (*oko 1735)
- LJUBENKOVIĆ (→ LJUBENKO) 17 H – Ljubenko Paskojev (*oko 1535)
- LJUBIĆ 17 H – Ljube (Marinov) Đu-ljanić (*oko 1570)
- MAČELA 18 GV – Mato (Mačela) Šerković (*oko 1665)
- MARIĆ 17 K – Marić Ivanov Ušatica (*oko 1600)
- MARIĆEVIĆ 17 Bc – Marin (Marić) (*oko 1585)
- MARINOVIĆ 17 StM – Marin (*oko 1510)
- MARINOVIĆ 18 J – Marin (*oko 1565)
- MARINOVIĆ 18 Ž – Marin (*oko 1580)
- MARKOVIĆ 18 T – Marko Nikolin Andričić (*oko 1575)
- MAROJEVIĆ 17 St – Maroje Lucija-nov Orsatović (*oko 1610)
- MARTINOVIĆ 17 Bj – Martin Mari-nov Radić (*oko 1570)
- MATIJAŠEVIĆ 18 Ob – Matijaš Mi-hočev (*oko 1610)
- MATOVIĆ 17 O – Mato (*oko 1605)
- MIHAJLOVIĆ 18 Os – Mihajlo (*oko 1590)
- MIHOČEVIĆ 18 DS – Mihoč Milihnić (*oko 1505)
- MILETA 18 J – Mileta Stjepanov (*oko 1590)
- MILETIĆ 18 PL – Mileta Stjepanov Radulić (*oko 1635)
- MILIĆ 17 J – Milić Nikolin (*oko 1605)
- MILISAVIĆ (→ MILIČIĆ) 16 Tr – Milisav Pavlov (*oko 1500)
- MILISAVIĆ 17 To – Milisav Antuno-vić (*oko 1490)
- MILOJEVIĆ (→ MILOVIĆ) 17 GV – Miloje Ivanov (*oko 1560)
- MILOŠAV 18 Pd – Milosav Franičev (*oko 1630)
- MILOŠ 17 S – Miloš Čefalin (*oko 1530)
- MILOVANOVIĆ 17 DV – Milovan (*oko 1565)
- MILOVANOVIĆ (→ MILANOVIĆ) 17 Tr – Milovan (*oko 1550)
- MIRKOVIĆ 18 T – Mirko Franov Ko-vač (*oko 1600)
- MITROVIĆ 17 GV – Mitar Petrov (*oko 1570)
- MRATINOVIĆ 17 Os – Mratin (*oko 1520)
- MRATINOVIĆ 18 Ob – Mratin Pav-lov Đorin (*oko 1670)
- MRATOVIĆ 18 J – Mratin (Mrato) Petrov Prišlič (*oko 1615)
- NIKIĆEVIĆ 17 Po – Nikić Milankov Dokesić (*oko 1525)
- ORSATOVIĆ 17 St – Orsat (*oko 1505)
- OSTOJA 18 Ku – Ostoja Petrov Bo-banović (*oko 1565)
- PAKOVIĆ 17 Ku – Pavko (*oko 1585)
- PAUŠINA 17 DV – Pavao (Pavušina) Markov (*oko 1600)
- PAVIĆ 17 Pg – Pavao Cvitov Maroje-vić (*oko 1560)
- PAVLINA 18 Po – Pavao (Pavlina) Ivanov Violić (*oko 1610)
- PAVLOVIĆ 18 DB – Pavao (*oko 1565)
- PEKOVIĆ 17 Me – Petko Nikolin (*oko 1585)
- PERIĆ 18 Bj – Petar (Perić) Antunov Kabušić (*oko 1600)
- PEROVIĆ 17 Sp – Petar (Pero) Rado-vanov (*oko 1590)

- PERUŠA 18 Po – Peruša Nikolin Poljanić (*oko 1625)
 PETROVIĆ 18 DP – Petar Lukin Gomila (*oko 1605)
 RADETIĆ 16 Lu – Radeta (*oko 1510)
 RADETIĆ 16 Da – Radeta Stjepanov (*oko 1520)
 RADIĆ 16 Bc – Rado (*oko 1530)
 RADOŠ 18 DB – Radovan (Radoš) Damjanov Račun (*oko 1575)
 RADOVANOVIĆ 17 GV – Radovan (*oko 1535)
 RADOVIĆ 17 Po – Rado Nikićev Dokesić (*oko 1560)
 RADOVIĆ 17 V – Rado Franov (*oko 1595)
 RADOVIN 16 Me – Radovin (*oko 1485)
 RADUTOVIĆ (→ RAUTOVIĆ) 17 Sp – Radut (Marinov) Prugović (*oko 1500)
 RAĐA 17 Lu – Radovan (Rađa) (*oko 1510)
 ROŠIĆ¹⁷ 17 Ž – Raoš (Raosav) (*oko 1510)
 RUSIN 18 Tr – Rusko (Ruso) Antunov Antičević (*oko 1690)
 RUSKOVIĆ 16 Pg – Rusko (*oko 1495)
 RUSKOVIĆ 17 Pi – Rusko Ivanov Dubac (*oko 1580)
 SIMAT 17 Č – Simat (*oko 1600)
 SIMIĆEVIĆ (→ SIMONETTI) 17 Po – Simić-Sinko (*oko 1580)
 SIMONETTI 18 T – Šimun Jakovljević (*oko 1595)
 SINKOVIĆ 17 Os – Simko Jakovljević Damjanović (*oko 1555)
 ŠIMUNKOVIĆ 17 Po – Šimunko (Stjepanov) Violačić (*oko 1605)
 TOMASOVIĆ 17 DP – Tomas Banović (*oko 1565)
 TOMAŠEVIĆ 17 DB – Tomaš (*oko 1515)
 TOMAŠEVIĆ 17 Os – Tomaš (*oko 1545)
 TOMAŠEVIĆ 17 Sp – Tomaš (*oko 1585)
- TOMIĆ 18 Blj – Toma Pavlov Koračević (*oko 1630)
 VASILJEVIĆ 17 Bc – Vasilj Franov Nenčić (*oko 1530)
 VICELIĆ 18 N – Vicko (Vicelja) Nikolin Slabić (*1715)
 VICELIĆ 18 Pi – Vicelja Nikolin Frančesković (*oko 1700)
 VICELJIĆ 18 PL – Vicelja Đurov Jelenić (*oko 1640)
 VICENCOVIĆ 17 Sp – Vicenco (*oko 1590)
 VICKOVIĆ (→ VISKOVIĆ) 17 GV – Vicko (*oko 1575)
 VITKOVIĆ 16 Me – Vitko (*oko 1485)
 VITKOVIĆ 17 Bj – Vitko (*oko 1505)
 VITKOVIĆ 18 PL – Vitko Tomašev (*oko 1625)
 VLAHOTIĆ 17 Ob – Vlahota (*oko 1570)
 VLAHOTIĆ 17 Ob – Vlahota (*oko 1575)
 VUKAS 18 Sp – Vukašin (Vukas) (*oko 1560)
 VUKAŠIN 17 H – Vukašin Markov (*oko 1590)
 VUKIĆ 17 N – Vukić Petrov (*oko 1575)
 VUKIĆEVIĆ 18 Ob – Vuk (Vukić) Stjepanov Vlahotić (*oko 1655)
 VUKOVIĆ 17 Sr – Vuk Franićev (*oko 1595)
 VUKOVIĆ 17 J – Vuk Milošev Rusković (*oko 1595)
 VUKOVIĆ 18 Ž – Vuk Ivanov (*oko 1570)
 VUKOVIĆ 18 Tr – Vuk Pavlov Milišević (*oko 1640)
 VULETIĆ 17 PL – Vuleta (*oko 1550)
 VULETIĆ 18 Sp – Vuleta Đurov Rautović (*oko 1615)
 VULIĆ 17 DS – Vule Cvjetkov (*oko 1605)
 VULIŠA 17 S – Vule (Vuliša) Ivanov (*oko 1595)
 VUŠKO 18 Pi – Vule (Vuško) Lukin Jeminović (*oko 1590)
 ŽIVIĆ 17 Č – Živko (Živić) Matijin (*oko 1560)

¹⁷ Potvrđen je oblik Raošev u fazi patronima.

ŽIVIĆ 18 Sr – Živko (Živić) Živkov ŽIVKOVIĆ (→ ŽITKOVIĆ) 17 DB –
 Perčević (*oko 1630) Živko Markov Milanović (*oko
 ŽIVKOVIĆ 17 T – Živko (*oko 1580) 1570)

b) *Prezimana kojima rodočelnik nije otkriven:*

ANDRIČEVIĆ 17 V; ANDRIČIĆ 17 T; BAROVIĆ 17 Me; BEROJEVIĆ 17 Sr;
 BJELANČIĆ 16 Bc; BOBANOVIĆ 17 Ku; BOGETIĆ (→ BOGETA) 16 Blj;
 BOJANOVIĆ 17 PL; BOLJEHNIĆ 16 StM; BOLJINOVIĆ 14 Blj; BONA 17 Bc;
 BOROJEVIĆ 16 Č; BOŠKOVIĆ 16 V; BOŽINA 17 S; BRAENOVIĆ 16 Pi;
 BRAINICA 17 V; BRNJIĆ 17 T; BUJAK 16 J; BUJAK 17 Bc; CVITKOVIĆ 18
 Os; CVJETANOVIĆ (→ CVITANOVIĆ) 16 Pi; DAMJANOVIĆ 16 Os; DOŠIĆ
 17 Pg; DRAGELJA 17 S; DRAGOJEVIĆ 15 DV; DUMIĆ 17 Ob; DUMOVIĆ¹⁸
 17 V; ĐORIN 17 Ob; ĐURAČIĆ 16 Pu; FIORI 17 St; FSKOVIĆ 17 Pg; FRAN-
 ČESKOVIĆ 16 DB; FRANČESKOVIĆ 17 Pi; FRANKOVIĆ 16 Me; FRANKO-
 VIĆ 16 T; GVOZDEN 17 Tr; HARLOVIĆ 17 DB; HILIĆ¹⁹ 17 Ku; IVANČIĆ
 16 Lu; IVUŠIĆ 16 To; JAKŠIĆ 17 K; JERKOVIĆ 16 St; JERKOVIĆ 17 K;
 JUGOVIĆ 17 Pd; JURINOVIĆ 17 Ob; JURJEVIĆ 17 S; JURKOVIĆ 16 Sr;
 JUSTIĆ²⁰ 16 Č; KARLINOVIĆ 17 To; KOŽUMILOVIĆ (→ KUŽUMILOVIĆ)
 16 H; KRANIŠIĆ 14 Č; KRESALJIĆ 16 Pi; KREŠIĆ 16 Sp; KREŠIĆ 17 T; KRI-
 LIĆEVIĆ 17 Pi; KRISTIĆEVIĆ 16 Pd; KRSTELJ 17 V; KRŠA 17 O; KRŠULO-
 VIĆ 16 Bc; KUZMIĆ 17 S; KUZMIĆ 17 Os; LAZAR 17 DV; LAZIĆ 17 Sr;
 LOVROVIĆ ? J (ime zaseoka); LUKAČ 16 Ku; LUKETA 17 V; LJUBAK 16
 S; MARAVIĆ 17 Os; MARIĆ 17 St; MARIĆ²¹ 17 Sr; MAROJEVIĆ 16 Pg; MAT-
 KOVIĆ 16 Po; MATKOVIĆ 16 Pd; MATULOVIC 17 V; MEDINOVIC 17 Pd;
 MEDOJEVIĆ (→ MEDO) 16 Č; MEDOVIĆ 16 GV; MEDOVIĆ²² 18 Ku; MIHO-
 ČEVIĆ 16 Po; MILADINOVIC 16 Pi; MILANOVIĆ 17 DB; MILIĆ 16 Bc;
 MILIHNIĆ (→ MIHLINIĆ) 16 DS; MILINOVIĆ 17 T; MILOŠEVIĆ 17 Pi;
 MILOVIĆ 17 O; MILUNOVIĆ 16 St; MILJANOVIĆ ? To (ime zaseoka); MIŠE-
 VIĆ 15 Pu; MIŠIĆ 16 St; MRATINOVIĆ 17 K; NALJEŠKOVIĆ 16 K; NENČIĆ
 16 Bc; NIKŠIĆ 16 Blj; OSTOJIĆ 16 StM; PALIHNIĆ 17 Ku; PANTETIĆ 15 Pi;
 PASKOV 19 StM; PENDIJA 17 DB; PERAKOVIĆ 17 DB; PEREŽA 17 GV;
 PERIČIĆ 17 J; PERIĆ ? S (ime zaseoka); PERIĆ 17 V; PERIŠIĆ (→ PERIĆ)
 17 GV; PIROVIĆ²³ 17 V; PUTNIKOVIC 15 Pu; RAČIĆ ? GV (ime zaseoka);
 RAČIĆ 16 Ž; RADAKOVIĆ (→ RADAK) 15 Pu; RADEŠIĆ 17 S; RADIČIĆ
 16 St; RADIĆ 16 Žd; RADIĆ 17 Bj; RADOJEVIĆ 17 V; RADOŠEVIĆ 17 Ku;
 RADOVČEVIĆ 16 Sp; RADULIĆ 17 PL; RALJETIĆ 17 Po; RUSKOVIĆ 17 J;
 RUSKOVIĆ 16 To; SEKULO 17 Du; SEMUNOVIĆ²⁴ 16 K; SIMAT 16 Pg; SLA-
 DIN 17 K; STANKOVIĆ 14 S; STIPELKOVIĆ 17 DV; STOJČIĆ²⁵ 17 Pu; ŠIMIN

¹⁸ Možda je riječ o prezimenu po osobinama (poput Biskup). U dubrovačkom kraju svećenika (župnika) zovu dumo. Prezime bi, također, moglo biti i metronimskog postanja.

¹⁹ Prezime Hilić, kao derivat imana Ilija, potvrđeno je i u Gornjoj Vručici kao nadimak roda Čapin.

²⁰ Možda metronimik.

²¹ Marić je na Pelješcu čest hipokoristik imena Marin ili njegova hipokoristika Maro. Marićevići u Brocima i Marići u Kučištu (Žukovcu) dobili su prezime po muškom pretku. Marićima u Sreseru i Stonu rođonačelnik nije utvrđen tako da postoji mogućnost da su prezimena metronimskog postanja.

²² Možda su neka od tih prezimena i zoonimskog postanja.

²³ Ponekad se u 17–18. stoljeću zovu Pjerović.

²⁴ Možda i nije od osobnog imena. U početku se različito pišu: Semunović, Simunović, Somunović.

²⁵ Možda metronim.

16 To; ŠIMUNOVIĆ 17 Os; TOMELIĆ 17 Ob; TOMIČIĆ 17; TONKOVIĆ 17 To; TONŠIĆ 16 H; TRKO 17 StM; TVRTRKO 17 Č; VEOKOVIĆ (→ VEKOVIĆ) 17 Ob; VIDOŠEVIĆ (→ VIDOŠ) 17 Ku; VLADUN 16 V; VLAHOVIĆ 17 T; VLAHOVIĆ 17 Po; VLATKOVIĆ 16 Sp; VUČETIĆ 17 DV; VUJIĆ 17 Č; VUKAŠIN 17 Ž; VUKIČEVIĆ 17 Pi; VUKOJEVIĆ (→ VUKOVIĆ) 16 Ku; VUKOTIĆ 17 To; ZORZO 19 Ku; ŽILE²⁶ 17 Č.

Prezimana koja u sebi sadrže žensko ime (tzv. metronimi) najčešće su nastajala ako je otac rano umro pa se kuća kroz dulje vremensko razdoblje identificirala prema majci udovici.²⁷ Žensko, majčino ime nije prilikom stvaranja prezimena prolazilo sve faze, već se ponašalo isto kao i nadimak:

- I faza (ime) – Ivan Marković Pavlović + *Kata*
 II faza (nadimak) – Antun Ivanov Marković reč. *Katić*
 III faza (prezime) – Petar Antunović KATIĆ

Na Pelješcu su zabilježena slijedeća prezimena metronimskog postanja:

a) *Prezimana čiji je rodočelnik genealoški utvrđen:*

BERNARDIĆ 16 Bc – Bernarda, žena Marinova (*oko 1505)	PAMIĆ 18 N – Pama Agustina Paravia (*oko 1625), žena Jakova Cvjetković
GRACIĆ 17 Bc – Gracija, žena Nikolina (*oko 1560)	PAVIĆ 17 Č – Paula (Pave), žena Luke Grkošević (oku 1520–oko 1596)
KAČIĆ 18 Pi – Kata Nikole Vukičević, žena Antuna Radović (*oko 1670) (Radović kao domazet doselio u ženinu kuću)	STANIĆ 17 Blj – Stana Pavla Koračević (*oko 1620), žena Frana Mihovog
KLARIĆ 18 N – Klara Suhor (*oko 1680), žena Marka Habić	VICIĆ 17 Bc – Vica (*oko 1600).

b) *Prezimana čiji rodočelnik nije otkriven:*

BARBARIĆ 19 St; ČEREZIN²⁸ 17 V; DOBRULIĆ 17 Lu; JANJOŠEVIĆ²⁹ 17 GV; JEIĆ 16 Ž; JELENIĆ 17 J; JELEŠKO 17 Po; KATIČIĆ (→ KATIĆ) 17 DV; KATIČIĆ 17 Ob; KATIĆ 17 Ku; KLARIĆ 17 T; MARGARITIĆ 16 Bj; ORSULIĆ 17 Bc; ROZIĆ 16 Me; SLABIĆ 18 N; SLAVUŠIĆ 16 V; SLAVUŠIĆ 17 Os; STANUŠIĆ 16 Ž; STANJIĆ 17 S.

Prezimana koja u sebi sadrže osobno ime nisu morala nastati prema imenu pretka. Kod nahoda prezime se ponekad davalo pu imenu samog nahoda (Antun Antunović). Kod pomodnih prezimena katkad su se, na temelju sličnosti, prezimena drukčijeg postanja pretvarala u prezimena po imenu (pr. talijanizacija prezimena Mrdalo iz Trnovice u Marteletti za ogranak u Dubrovniku). Neki rodovi dobili su prezime po imenu, a da u svom rodoslovlju tog imena uopće nemaju. Ta prezimena najvjerojatnije su bila motivirana nekim događajem.

²⁶ Pored prezimena Žile, kojem nije utvrđen rodočelnik, u Ponikvama je oblikovan nadimak Žile, prema Živanu (Đivanu) Frankoviću.

²⁷ Slična životna situacija prethodi vjerojatno i prezimenu Babić.

²⁸ Potvrđen je oblik Terezin.

²⁹ Prezime je, možda, nastalo prema muškom pretku.

2) PREZIMENA NADIMAČKOG POSTANJA

A) Prezimena prema porijeklu

Prezimana koja u sebi sadrže geografsko ime ili etničku oznaku ponekad su jedina obavijest o porijeklu nekog roda te su zbog toga značajni za demografska i genealoška saznanja. Pritom treba biti oprezan jer motiv takvih prezimena ne mora uvijek biti porijeklo. To može biti mjesto gdje je imenovani bio (pr. prezime Indijan), asocijacija na porijeklo žene (pr. nadimak Faraun u janjinskoj obitelji Jasprica. Dobio ga je onaj član koji je oženio Trpanjku, a Trpanjce su zvali Faraunima. Nadimak Žukin (Župkin) u obitelji Kalafatović, nadjednut je osobi čija je žena bila iz Pelješke župe) ili, pak, asocijacija na nečije prezime (nadimak Turčin u jednom ogranku žuljanskog roda Hasan).

Porijeklo se u prezimenima najčešće iskrazivalo na tri načina:

a) kao toponim (BAČINA 17 Pu; BREŠA 18, doseljenik iz Brescije, K; DUBA 17, Jurišić iz Dube, Pg; KALABRIJA 17 S; KUNA 17, Bobanović iz Kune, S; LUMBARDA 17, doseIjenik iz Lumbarde, Pg; MARSELJA 17 Pg, VRBICA 18, doseljenik iz Vrbice, O; ŽUPA 17, Grbić iz Župe Dubrovačke, S; ŽUPANA 17, doseljenik s otoka Šipana, S),

b) kao etnik (BRAČANIN 17 Pg; DALMATIN 17 Du; DUBAC 16 Pi; ĐULJANIĆ³⁰ 16 H, FARANKA 17 O, KONAVLJANIN 17, doseljenik iz Kona-vala Pg; KUNIĆ 17 DV; LASTOVICA 17 St; MJEČANIN 18, doseljenik iz Korita na Mljetu, StM; MLEČANIN 18, doseljenik s Mljeta, Bc; MRAVULJ 18, Kotlarić iz Mravinjca, Du; SMOKOVLJANIN 17 Os; ŠIPANJAC 18, Drijemac-Soko iz Luke Šipanjske, Pg),

c) kao etnonim (FRANČEZ 17, Crevelier iz Francuske, Pg; GRK³¹ 17, ogranak Hisnića, To; HERAKOVIĆ 16 H; HERCEG 16 To; HERO 17 Tr; ŠPANJO-LETI 16 St; ŠPANJUI 16 StM; TUDEŠKO 11 St; VLAČIĆ 17 O; VLAH (→ VLAŠIĆ) 16 Da; VLAH 17, doseljenik iz nepoznatog mjesta, Sp; VLAH 17 StM; VLAH 18, Butijer iz Smokovljana, Zd; VLAŠIĆ 17, Mihović iz Banića, Bc; VLAŠIĆ 18, Rogizin iz nepoznatog mjesta, Blj).³²

Iako je najčešće hrvatsko prezime etnonim Horvat, općenito se može reći da prezimena prema porijeklu nisu česta ni po broju pojavnih oblika ni po rasprostranjenosti.

B) Prezimena po zanimanju

Prezimana po zanimanju³³ rijetka su po broju oblika, a česta po broju nositelja. Prezime Kovačević, na primjer, među najrasprostranjenijim je hrvatskim prezimenima (i ne samo hrvatskim: Smith u Engleskoj i SAD, Schmidt u Njemačkoj, Fabri u Italiji, Herera u Španjolskoj, Ferreira u Portugalu, Kuznjecov u Rusiji, Kovaljev u Ukrajini itd.). To je zbog toga što je u selima najčešće postojao samo jedan kovač, pa je zanimanje bilo pogodno za njegovu identifikaciju. Kako je gotovo svako selo imalo kovača, na mnogo mjesta neovisno je nastalo i to prezime.

³⁰ Vjerojatno doseljenik iz Žuljane (u pelješkoj Crnoj gori).

³¹ »Grk« je na Pelješcu oznaka za pravoslavnog.

³² Vlah je najčešći nadimak na poluotoku Pelješcu. Njime su se pogrdno obilježavali doseljenici iz Hercegovine. No, zanimljivo je da su i dvije obitelji Dubrovačkog primorja dobile taj nadimak – Butijer iz Smokovljana i Mihović iz Banića.

³³ Ili uslužna prezimena, kako ih zove P. Šimunović, Naša..., str. 32.

Tipična prezimena po zanimanju sadrže riječ koja baš označava neko zanimanje, ime nekog obrta ili obrtnika (BAČVAROVIĆ (→ BAČVIČIĆ) 16 St; BUTIJER 17 Pi; BUTIJER (→ BUTIRIĆ) 17 T; BUTJERIĆ 17 Pu; DOKESIĆ 16 Po; GIOILIERI 17 St; GLUMAC 16 Du; GLUMAC 16 Lu; GLUMAC 16 Sp; GLUMAC 17 PL;³⁴ KALAFATOVIĆ 17 J; KOŠIČAREVIĆ 17 Pu; KOVAČ 19 T; KOVAČEVIĆ 17 V; KOVAČIĆ 16 Ž; KULUNĐIJA 17 H; MEŠTROVIĆ 18 Ku; MLINARIĆ 17 Č; RABAĐIJA 17 Bc; ŠAVAC 17 St; ŠKARPARO 17 St; VEKARIĆ³⁵ 15 Pd).

Ovoj grupi prezimena pripadaju i ona koja u sebi sadrže neku funkciju, ali uz uvjet da ju je rodočelnik uistinu i obnašao. U protivnom su to prezimena prema osobinama, najčešće podrugljivi izraz nečijeg ponašanja (npr. Car, Biskup i sl.) Na Pelješcu su zabilježena slijedeća prezimena prema funkciji: BAN³⁶ 18 Da; BANOVIC 17 DP; BEŠLIJA³⁷ 17 Bc; ĆEFALIN³⁸ 17 S; DENALIĆ³⁹ 17 Bc; HARAMBAŠIĆ 17 PL; HARAMBUROVIĆ 17 Pg; JEMINOVIĆ⁴⁰ 17 Pi; NJAKARA⁴¹ 17 V; PANDORIĆ 18 Pu; SUĐA 18 Tr; ŠULJAGA 17 T; ŠULJAŽIĆ⁴² 16 Pg; TRČIKURIĆ⁴³ (→ TRČE) 17 H ; VAJDIĆ (→ VAJIĆ)⁴⁴ 16 Bc.

Zanimanje i funkcija mogu se izreći i metaforično, pomoću karakterističnog predmeta za neko zanimanje (npr. Koračević, Sabljčić, Špadić) ili nekog drugog obilježja (Nesanović i Soko za stražara, Orebić za kurira i sl.). No, te metafore teško je prepoznati jer se istim riječima mogu izraziti i druge asocijacije. Stoga ih je, ako nema dokaza o samom nastanku prezimena, bolje uvrstiti u prezimena prema osobinama ili događajima.

U širem smislu ovoj grupi pripadaju i statusna prezimena (DEDOVIĆ 19 Zđ, VLASTELICA 16 Sr; VLASTELICA⁴⁵ 17 Zđ).

³⁴ Možda je riječ i o prezimenu prema imenu pretka.

³⁵ Vjerojatno od vekar (tal. beccario, beccaro) = mesar, stočar (venditore di carne di becco = prodavač jarčevine).

³⁶ Funkcija bana potvrđena je na otoku Šipanu u 16. i 17. stoljeću, u bratovštini sv. Marije u Pakljenoj (Sudurad) (LFSG iz 1569. godine). Ban je bio oglašivač, pripovjedač u bratovštinama. Za razliku od galdala i drugih časnika bratovštine, koji su se birali jednom godišnje, bez mogućnosti uzastopnih mandata, funkcija bana bila je trajna i nasljedna. Kad bi umro, naslijedio bi ga sin ili, ako nije imao sina, domazet (slično kao i vojvoda u vojnoj organizaciji Dubrovačke Republike). Treba istražiti je li način izbora bana bio običaj (koji se mogao prekršiti ako ban ne bi odgovarao) ili pravilo.

³⁷ Bešlija (tur. bekçi = stražar) = neki vojnik turski. Rječnik JAZU, sv. 1, Zagreb 1880/2, str. 256. Po svoj prilici prezime Bešlija nije nastalo na Pelješcu.

³⁸ Ćefalija (grč.) = praefectus arci (Rječnik JAZU, sv. 2, Zagreb 1884/6, str. 126).

³⁹ Od Del Alija.

⁴⁰ Jemin (emin) (ar.) = povjerenik. A. Škaljić, Turcizmi u srpskohrvatskom jeziku, Svjetlost, Sarajevo 1985, str. 318.

⁴¹ Vjerojatno od nacchera (tal.) = bubnjarčić. Osoba koja na narodnom zboru objavljuje odluke vlasti. Na Pelješcu se za to zanimanje rabio talijanski izraz tamburino. Ne vjerujem da je prezime Njakara nastalo na Pelješcu.

⁴² Šuljaga (Šuljažić) = Sulejman aga. Kombinacija osobnog imena i titule koja je karakteristična za prezimena bosanskih muslimana. Ovo prezime zacijelo nije nastalo na Pelješcu.

⁴³ Trčikura = tekljić.

⁴⁴ Vjerojatno od vajda (madž.) = vojvoda. Isp. Rječnik JAZU, sv. 85, Zagreb 1972, str. 511.

⁴⁵ U vremenu prije Dubrovačke Republike mali slobodni baštinici, koji su sami obrađivali zemlju ili čak imali i manji broj zavisnih ljudi, zvali su se u Slanskom primorju »baštičić«, u Konavlima »vlasteličići«, u Popovu polju vjerojatno »dedičići«. Isp. D. Kovačević-Kojić, Privredni razvoj srednjovjekovne Bosanske države, Prilozi za istoriju Bosne i Hercegovine I, posebna izdanja ANUBiH, knj. LXXIX, Sarajevo 1987, str. 117.

C) Prezimena po ljudskim osobinama

Prema Petru Šimunoviću prezimena po ljudskim osobinama odgovaraju na pitanje: kakav si?⁴⁶ Za razliku od neutralnih prezimena po imenu pretka, porijeklu i zanimanju, ta su prezimena po naravi tendenciozna, jer u sebi sadrže i osobni stav imenovatelja, njegov psihološki odnos prema osobi koju imenuje. Tendencioznost ponekad može biti sasvim blaga, ali uvijek postoji, jer cilj imenovatelja nije objektivni prikaz imenovanog, već izuzimanje jednog njegovog uočljivog obilježja koje ga razlikuje od ostalih ljudi, isticanje određene osobine koja je ili anomalija ili bar toliko neuobičajena da izaziva porugu ili divljenje.

Hrvati, dakle i Pelješčani, kao i drugi Slaveni, skloniji su poruzi negoli divljenju. Njihov način izražavanja često u sebi sadrži šalu, ironiju, duhovitu asocijaciju, zloradu primjedbu na račun drugoga. Nasuprot tome, nečije dobre osobine prikrivaju se, valjda zbog zavisti, čak i kad se ističu, nerijetko su predmet poruge (npr. stav Slavena prema pedantnom i radišnom čovjeku). Dakako, to se odrazilo i u onomastičkom sustavu koji obiluje pejorativima, pogrđnim i podrugljivim prezimenima, s vrlo malo dobronamjernih koja ističu ljudske vrline. Na Pelješcu ima samo nekoliko »dobrohotnih« prezimena. Uglavnom su prenesena iz talijanskog onomastičkog sustava koji im je, za razliku od slavenskog, sklon (BELOMO 17 S; BONFIOL 16 S; BONORA 17 Pg) ili su, pak, nadimci nastali u ranom djetinjstvu kad je stav prema imenovanom redovito pozitivan (BRZICA 17 S; SKOKNIĆ 16 Blj; STUPENDA⁴⁷ 17 Po).⁴⁸

Prezimana prema osobini nastaju ili upotrebom riječi koje u jeziku i služe za odgovarajuću osobinu ili, pak, uporabom metafore koja kao karikatura pojačava individualnost, izoštrava objekt imenovanja te je zbog toga pogodna da ostvari identifikacijsku funkciju prezimena.

Osobine koje su inicirale nastanak nadimka odnosno prezimena mogu se odnositi na neko fizičko ili psihičko svojstvo. Prezimana motivirana fizičkim izgledom odnose se na boju ili put (BELEŠ 17 V; BELIĆ 18 N; BILIĆ (→ BIJELIĆ) 18 K; BILUŠICA 18 Ku; CRNKO 17 PO; CRNOJEVIĆ 16 Pg; FOŠKULO 18 Ku; MORI 19 Pg; RUDE 11 H; RUDEČ 11 Pg; RUŽJER 17 V; ŠARIĆ 17 Ob; ŠARIĆ⁴⁹ 18 Tr), visinu i stas (LONGO 17 N; LONGO 17 T; LONGO 18 StM; SUHOR 17 N), izgled glave (BARBICA 18 T; BRADAŠ 17 K; BRKANOVIĆ 17 T; BRKANOVIĆ 17 DS; GLAVAŠ 17 DS; GLAVIČIĆ 18 Po; LUBURA 11 Sr; LUBURIĆ⁵⁰ 17 To; TIKVICA 17 Pg; TIKVINOVIĆ 17 Ob; ZUBE 17 T; ZUBIĆ 17 DB; ZUBOVIĆ 16 Pg) ili nekog drugog dijela tijela (BUBREGOVIĆ (→ BUBRIG) 17 DB; BUBREŠKOVIĆ 18 Du; GRLJEVIĆ 16 Me; GUZIN 17 Me; MUDONIĆ 17 Sr; NOŽICA 17 Pi; NOŽICA 18 Sr; PARMAKIĆ⁵¹ 17 DB) ili, pak, u sebi sadrže neku fizičku anomaliju (GLUŠČEVIĆ 17 StM; GOBOVIĆ 17 Os; GRBIĆ 16 Sr; GRBIĆ 16 StM; GRBIĆ 17 V; GRBIĆ 17 Pi; LIVAK 17 Pg; ŠESTAN 18 Blj; ŠESTANOVIĆ⁵² 17 DB; ŠUIĆ⁵³ 17 Pd).

⁴⁶ P. Šimunović, Naša..., str. 21–25, 28–30.

⁴⁷ Stupendo (tal.) = divan, čudesan.

⁴⁸ Roditelji i kroz ime izražavaju lijepe osjećaje prema svom djetetu. Slavenska imena često su zato tvorevine dobrih osobina (Dobroslav, Radomir, Milorad itd.). Ali, imenujući druge osobe, dariovajući prezime susjedu, češće će doći do izražaja zavist, zloradost, negativan emocionalni naboj.

⁴⁹ Moglo bi biti i od osobnog imena. Isp. P. Šimunović, Naša..., str. 183–184.

⁵⁰ U Stonu: lubura = lubanja. Rječnik JAZU, sv. 6, Zagreb 1904/10, str. 184.

⁵¹ Od parmak (tur.) = prst. Isp. A. Škaljić, Turcizmi..., str. 511.

⁵² Šestan je čovjek sa šest prstiju. Isp. Rječnik JAZU, sv. 73, Zagreb 1961, str. 554.

⁵³ Šuji = lijevi. Vjerojatno oznaka za ljevaka, kao i prezime Livak. Isp. P. Šimunović, Naša..., str. 174.

Među psihičkim osobinama najčešći su motiv sklonost svadi, silovitost, ljutnja (BAKOČ 18 Zđ; BUŠKO 17 Ku; HAJTOPEROVIĆ⁵⁴ (→ HAJTILOVIĆ) 16 Lu; HASUM⁵⁵ 17 T; HUDINJA 17 J; KARAC 17 Sp; LJUTAN 18 DB; MRČIĆ 17 T; MRGUDIĆ 16 S; SKARAMUČA 17 DS; SKARAMUČA⁵⁶ 18 Pi), zatim glu-post (BENO 17 S; BENOVIĆ 16 Č, TUPANOVIĆ 16 H), govornost (ČAKE-LIĆ⁵⁷ 18 Ž; LUZA⁵⁸ 18 Blj) ili šutljivost (ŠUTALO 17 StM) i druge osobine (BALOVIĆ 16 DS; BALOVIĆ 17 T; BALOVIĆ 17 Zđ, HIHAR⁵⁹ 16 Sp, LOLIĆ 17 V; MAZIĆ 18 Ob; PUHALOVIĆ 17 V; PUHERIĆ 17 Pd, STRAMBIĆ⁶⁰ 17 J; ŠALE 17 V; ŠALETOVIĆ 16 O; ŠALILO 17 Č).

Metafore kojima se narod služio pri stvaranju nadimka, odnosno prezimena, katkad su bile vrlo duhovite kovanice bez obzira na to odnose li se na neku fizičku (TROBOK 17 DB = čovjek s tri boka, debeo čovjek) ili psihičku osobinu (BOKUNAC 17 DB = gurman; VODOPIJA 17 Sp = čovjek koji ne pije vino; VRTI-PRAH 17 StM = vjetrogonja). No, najčešće su bile metafore koje su sadržavale ime neke životinje. Čovjek se i u svakodnevnom govoru često upoređuje sa životinjama, bilo da sliči na majmuna ili je debeo kao prasac, crn kao gavran, glup kao guska ili kokoš, svadljiv kao kokot, uporan kao magarac... Više od 90 peljeških prezimena sadrži u sebi ime neke životinje. Najčešće su to ptice (BRABAC 18 PL; ČUČUKOVIĆ 17 J; ČURLIN 18 Me; GOLUBOVIĆ 17 Pd; GRLICA 18 Os; GUSKA (→ GUČIC) 19 StM; KALANDRIĆ 17 Bj; KALEB 11 Pi; KOKOT 16 St; KOKOTIĆ 17 Pg; KOSIĆ 17 V; LABUTOVIĆ 19 Pi; OREB 17 Sr; OREBI-ČIĆ (→ OREBICA) 16 Os; OREBIĆ 16 O; PARAVIA 17 V; PARAVIA 17 DB; PINČEVIĆ (→ PINJAC) 16 Po; PINČEVIĆ 16 Zđ; PINČEVIĆ⁶¹ 16 Č; PIPLICA 16 Ž; PIVČIĆ 16 Ž; PTIČIĆ 15 K; ROMAZIN 17 Po; SINICA 17 H; SOKO 11 Os) i ptičji dijelovi tijela ili pokreti (KLJUNICA 16 Č; KLJUNKO 17 T; LETILIĆ 18 DB; LETUNIĆ 16 Bc), zatim ribe (BEŽMEK 16 Blj; GERICA 16 K; GERICA 17 StM; GRUJICA 16 K; KANJ 17 H; KANJAC 17 Bc; MURINA 19 DP; MURINA 17 Du; ORHANOVIĆ 17 Os; POLANDA 17 Č; RIBIĆ 16 Ž; ŠILO 17 Po; ŠILOVIĆ 16 K; ŠKRAPUN 19 StM; ŠUNJ 17 Pg; ŠUNJ 18 Pi; UŠATICA 17 K) i druge morske životinje (JEŽINA 17 T; MUŠLJA 17 H; RAČINA 18 T; RAK 18 Os; SIPIĆ 17 H), sisavci (BJELIVUK 18 Pu; BJELOVUČIĆ 17 J; CAPIĆ⁶² 17 Os; CIBILIC⁶³ 16 Os; CIKUTIN⁶⁴ 17 Sp; DABROVIĆ 17 H;

⁵⁴ Od hajto (grč.) = skitnica. Kombinacija s osobnim imenom.

⁵⁵ Hasum (ar.) = protivnik, neprijatelj. Isp. A. Škaljić, Turcizmi..., str. 318.

⁵⁶ Skaramučati (tal. scaramucciare) = čarkati.

⁵⁷ Možda od čakaljati = brbljati. Isp. Rječnik JAZU, sv. 1, Zagreb 1880/2, str. 882.

⁵⁸ U Stonu: luzav = koji govori mnogo i što ne treba. Rječnik JAZU, sv. 6, Zagreb 1904/10, str. 230.

⁵⁹ Možda od hihatati se = grohotom se smijati ili hihiriti se = smijati se glasno a bez razloga. Isp. Rječnik JAZU, sv. 3, Zagreb 1887/91, str. 596.

⁶⁰ Od strambo (tal.) = čudan, nastran. Vjerojatno sličan razlog nastanka kao i kod prezimena Bizzarro.

⁶¹ Pinjac je ptica, ali i metafora za dječji muški ud.

⁶² Cap (rum.) = jarac. P. Šimunović, Naša..., str. 193.

⁶³ Valjda od cibilin = zibelin (tal. zibellino) = zerdav.

⁶⁴ Cik označava vola, kravu, konja, s bjelkastim površinama dlake po hrptu. Cikast je čovjek s bijelim pramenovima kose. P. Šimunović, Naša..., str. 125-126.

DABROVIĆ 17 Os; MAČKOVIĆ (→ MAŠKOVIĆ) 16 DV; MAČKOVIĆ (→ MAČAK) 17 Pd; MEDO 17 Ž; MEMUNIĆ 17 H; MIŠ 17 Ž; MRČAJ⁶⁵ (→ MRČAVIĆ → MRČEVIĆ) 16 Du; PERČEVIĆ 17 Sr; PRČEVIĆ 16 Dn; TOVARAC 17 Lu; ZEC 17 Po; ZEČEVIĆ 16 H; ZEČEVIĆ 18 Sr) i dijelovi tijela sisavaca (KOPSIĆ⁶⁶ 16 Pg; PAPAK 17 Bc; PRLAGUZIĆ 17 Bj; ŠTUK⁶⁷ 17 DV), a rjeđe kukci (BAKULA 18 T; BAKULO 17 StM; PRUGOVIĆ 16 Sp; ŠTURAC 17 Po; ŠTURICA 17 St) i vodozemci (GLAVOR 17 Du).

Kao asocijacije na ljudske osobine u prezimenima se javljaju i imena biljaka. Ona mogu označavati i fizičke (npr. pipun i buća za čovjeka okrugle glave) i psihičke osobitosti (pr. koprivica za prznicu) (BITVIĆ⁶⁸ (→ BLITVIĆ) 17 Sp; BUĆA 17 GV; BUHAĆ 16 Bc; BUHAĆ 18 Bj; DIMAK 18 Bj; KOPANICA 15 Č; KOPRIVICA⁶⁹ 17 Po; MEKIŠIĆ 17 Lu; OSKURA 17 Os; PIPUN 17 K; ROGEČ 17 GV; SALATIĆ 17 G; SENEGOVIĆ⁷⁰ 18 Tr; SIROVICA 17 T; SPARAGOVIĆ 16 Sp; STRŽIĆ 16 Sr; STRŽIĆ 17 Pd; VIOLIĆ 17 Po).

Titule koje rodočelnik sigurno nije obnašao obično su oznake nečijeg čudnog i originalnog ponašanja (BEGEŠ 17 To; BEGEŠ (→ BEGO) 17 Os; BEGOVIĆ 17 DS; BISKUP 17 Du; CAR 17 Me; CAR 17 H; CAREVIĆ (→ CAR) 17 Sr; DESPOTOVIĆ 17 V; DESPOTOVIĆ 17 Pi; DESPOTOVIĆ (→ DESPOT) 17 T; DUŽDEVIĆ 17 To, FRAMARINIĆ 16 StM; KRALJEVIĆ 16 V; VICIKONTOVIĆ⁷¹ 17 Blj), a na psihičke osobine odnose se i ona prezimena koja u sebi sadrže neku prirodnu pojavu (BARAŠKA⁷² 17 Pg; BURA 17 Pg; BURIĆ 17 Po; GARBIN 17 Ob; GARBIN 17 H; LEVANAT 17 Pu; VELJAČA 18 PL).

Izvan navedenih grupa riječi, vjerojatno su i slijedeća pelješka prezimena asocijacije na neku ljudsku osobinu: BILAVER 18 K; HLADILO 17 Me; PULJIZEV⁷³ 17 To; SANTUS⁷⁴ (→ SANTICA) 17 Po; ŠKRABALO 17 PL).

Prezimenama prema osobinama vrlo su brojna i raznolika. Često ih je teško prepoznati, osobito kad u sebi sadrže metaforu ili višeznačnu asocijaciju koju je zbog velike vremenske udaljenosti od nastanka prezimena teško odgonetnuti, a gotovo nikada moguće nedvojbeno dokazati. No, iako brojna u pojavnim oblicima, ta prezimena nisu česta jer, za razliku od prezimena po imenu pretka i po zanimanju, rijetko nastaju na više mjesta neovisno.

D) Prezimenama po događaju

Nekim prezimenima (odnosno nadimcima po kojima je nastalo prezime) pret-hodi događaj, doživljaj, čin, radnja. Ta prezimena teško su prepoznatljiva, jer se događaj redovito izriče metaforično te je bez znanja ili bar obiteljske predaje o nastanku prezimena nemoguće odrediti točan povod.

⁶⁵ Mrčaj = mrkov, mrk pas. Rječnik JAZU, sv. 7, Zagreb 1911/6, str. 49.

⁶⁶ Kopsa = sušena prednja noga brava.

⁶⁷ Štuk = kost od pršuta.

⁶⁸ Na Pelješcu se blitva kaže i bitva.

⁶⁹ U Banjanima (okolica Nikšića) postoji brojni rod Koprivica. Prema legendi prezime je nastalo po djetetu nadenom u koprivama. U Bušnjama (kod Plevlje), pak, legenda kaže da je prezime nastalo »ljutoj« djeci novodoseljene porodice. Isp. D. Čupić, Prezimenama sa sufiksom -ac/-ica u crnogorskoj antroponimiji, Onomastica Jugoslavica, vol. 8, Zagreb 1979, str. 94.

⁷⁰ Senega = ljekovita biljka. Rječnik JAZU, sv. 62, Zagreb 1955, str. 847.

⁷¹ Od viceconte (tal.) = potknez.

⁷² Baraška (tal. burreasca) = nagla kratka oluja.

⁷³ Puljiz (čovjek iz Apulije) u dubrovačkom je kraju metafora za lihvara.

⁷⁴ Najvjerojatnije u podrugljivom tonu.

Asocijacija na događaj može se izraziti upotrebom raznih vrsta riječi – imenom životinje (koju je netko pojeo, ulovio...), biljke (koju je netko posadio, ukrao...), čak i imenom (čovjeka kojeg je premlatio izigrao...) ili etnonimom (čovjeka kojeg je ubio...). Ipak, čini se da su najčešća prezimena po događaju ona koja u sebi sadrže ime nekog predmeta, iako predmet može biti i asocijacija na ljudsku osobinu (npr. Dinarić za niskog okruglog čovjeka) ili zanimanje (npr. Sablić za vojnika) i sl. Na Pelješcu se bilježe slijedeća prezimena prema predmetu: BALANDA⁷⁵ 17 H; BERETINović 16 T; BOTA⁷⁶ 17 S; BUFALICA⁷⁷ 18 Pg; BUZDOHAN 17 Lu; DINARIĆ 17 K; DJEVENICA⁷⁸ 17 Lu; FEREDA 17 StM; GUVERNİĆ⁷⁹ 17 Pg; JASPRICA 17 J; KLIČKO⁸⁰ 17 StM; KORAČEVIĆ 18 Blj; KORDIĆ 17 J; KORDOVANOVIĆ 17 V; KUSTURIĆ 17 GV; MASTJELIĆIĆ (→ MASTILICA) 17 Os; MAŠTRAPA 17 Sp; MAŠTRAPA⁸¹ 17 Os; MJEHOVIĆ 17 H; PALAŠKOTIĆ⁸² 17 Ob; PANTARULIĆ 17 Me; PARILO 17 Du; PRIJEZNAC (→ PRIZNAC) 17 Po; ROGOLJA⁸³ 17 Sr; SABLJIĆ 16 Lu; ŠEPUT⁸⁴ 16 DV; ŠPICA 17 PL; ŠPADIĆ (→ ŠPADA) 17 Ob; ŠPIRLICA 17 Pi; TUNJICA 17 K; VENJERIĆ⁸⁵ 17 Ob; VERIGA 17 Dč; VODICA 17 PG; VODNIČIĆ⁸⁶ 17 Me.

Događaj se mogao izraziti i imenom zemlje gdje je imenovani bio (INDIJAN 17 O), položajem kuće u kojoj je živio (GOMILA 17 DP; HUMAČIĆ 17 DV; LEDINIĆ 16 Sp; POLJANIĆ 16 Po), rodbinskom odnosom u kući (BABIĆ 18 Bj; BAČE 17 Tr; ĐENERO⁸⁷ 17 Bc; SNAŠIĆ 16 V; STRIC 18 T; ŠURKOVIĆ 16 Me). Doseljenika se moglo imenovati etnikom ili etnonimom, ali i staviti mu u prvi plan činjenicu da je došljak (DOGO 18 GV; NOVAK 17 N; NOVAK 18 Os; NOVACIĆ ? GV (ime zaseoka); PRIŠLIĆ 17 J). Neka prezimena proizišla su iz sukoba sa zakonom (BIGUNAC⁸⁸ 17 Sp; BRLINOVIĆ⁸⁹ 17 Pg; GALIJOT 17 Du; LANCALO⁹⁰ 17 K; POROBILO 17 T).

Po događaju su možda nastala i ona prezimena (nadimci) koja u sebi sadrže osobno ime, a da to nije ime nekog od predaka imenovanog. (BAJO 18 ogranak Koračevića Blj; BALDASAN 18 ogranak Ivkovića Bj; BARO 18 ogranak Lolića V; BOGDAN 18 ogranak Čaveliša Ž; BOROJE 18 ogranak Šuića Pd; BOŠIĆ 17 ogranak Frančeskovića Pi; DRAŽETA 17 ogranak Dela H; HRELJIĆ (→ KRELJIĆ) 18 ogranak Vlačića S; LEHO 18 ogranak Glumaca Du; MILOŠ 18 ogranak

⁷⁵ Balanda = balčak, držak mača. Rječnik JAZU, sv. 1, Zagreb 1880/2, str. 162.

⁷⁶ Botte (tal.) = bačva. Prezime Bota možda je nastalo prema osobini (debeo čovjek).

⁷⁷ Bufalica je vrsta crvene zemlje.

⁷⁸ Djevenica = krvavica, kobasica.

⁷⁹ Od guvernô (tal. governale) = kormilo.

⁸⁰ Možda od kličak = dječje govno. Rječnik JAZU, sv. 5, Zagreb 1898/1903, str. 66.

⁸¹ Maštrapa = velika čaša za vino. Rječnik JAZU, sv. 6, Zagreb 1901/10, str. 515.

⁸² Od palaska (tur.) = kesa pripojasnica. Rječnik JAZU, sv. 9, Zagreb 1924/7, str. 646, 649.

⁸³ Rogulje = vrsta vila s dva roga. Ima i drugih značenja. Isp. Rječnik. JAZU, sv. 59, Zagreb 1953, str. 138–139.

⁸⁴ Šeput = zamka, mašlija što se lako odveže. Ima i drugih značenja. Isp. Rječnik JAZU, sv. 73, Zagreb 1961, str. 541.

⁸⁵ Venjer = fenjer.

⁸⁶ Vodnica = razvodnjeno vino.

⁸⁷ Genero (tal.) = zet.

⁸⁸ Ali, bigunac (tal. bigoncio) je i oveća posuda koja se rabi pri pečenju rakije.

⁸⁹ Berlina (tal.) = stup sramote.

⁹⁰ Možda od lancati = zakivati u verige. Rječnik JAZU, sv. 5, Zagreb 1898/1903, str. 896.

Koračevića Blj; MIRKO 18 ogranak Suhora N; RADIĆ 18 ogranak Lašice V). Toj grupi, valjda, pripadaju i prezimena koja u sebi sadrže muslimansko ime (HANIJIĆ 17 Ob; HANZA 17 V; HASAN 17 Ž; HASANIN 17 GV; HOREMOVIĆ 16 Lu).

Grupi prezimena po događaju pripadaju vjerojatno i slijedeća pelješka prezimena: ČAVELIŠ 18 Ž; DIŠIPULO 17 Č; FUSKA 17 StM; GLABALO⁹¹ 17 Pg; HABALO⁹² 17 To; HABIĆ 17 N; MASLOVARIĆ⁹³ 16 Sp; NESANOVIĆ⁹⁴ 17 T; PASABANDA⁹⁵ 17 V; PILATO 18 Bc; POLUTA 17 J; POPIĆ 17 Bj; RAZLOGOVIĆ 17 Os.

3) NAHODSKA PREZIMENA

Za razliku od drugih prezimena, kojima je sadržaj neposredno povezan s rodočelnikom (bilo da govori o njegovom pretku, zanimanju, porijeklu, osobini ili događaju u kojem je sudjelovao), nahodska prezimena semantički su prazna. Ona su se određivala novorođenčetu pa su bila više plod mašte imenovatelja (majke, babice, župnika) negoli u vezi sa samim nahodom.⁹⁶ Zbog toga su nahodska prezimena često lako prepoznatljiva, jer sadrže neku apstraktnu imenicu, predmet, biblijsko ime ili izmišljenu riječ (Đuro PAMPALUGIĆ 1893). Običavalo se, također, da inicijali imena i prezimena nahoda budu jednaki, odnosno, ponekad se prezime nahoda izvodilo iz samog imena (Filip FILIĆ 1850; Luka LUCIĆ 1850; Pavla PAVLIĆ 1851 Šimun (Simone) SALVIĆ 1840; Valerijan VANDIĆ 1841).⁹⁷

Kod vanbračne djece kojima je bila poznata samo majka, dijete je dobivalo majčino prezime ukoliko ga je ona kanila zadržati. Kad majka ne bi zadržala svoje dijete, već ga dala u nahodište, dijete je dobivalo prezime kao i ostali nahodi. Ponekad bi majka iz osvete, da i imenom ukaže na oca koji ga nije htio priznati, davala djetetu očevo prezime. Tako je, npr. Frana Buriš iz Dunčanja 1848. godine svom djetetu dala ime Nazarius NAZARIĆ, dakle, po pravilima za nahodska prezimena, a njezina sestra Ana dala je 1850. godine svom vanbračnom sinu ime Baldo KORAC, što je po svoj prilici bilo očevo prezime (rod Korača iz Dančanju obližnjeg sela Zaradeža).

Prezimena neutvrđena postanja

Ovdje se navode prezimena kojih etimologija uopće nije utvrđena kao i ona koja dopuštaju različita tumačenja. Najveći broj tih prezimena je nadimačkog postanja, oblikovanih po osobini ili događaju, ali neka od njih vjerojatno su dobro skrivena, derivirana prezimena prema imenu pretka: ARMILOVIĆ ? GV (ime zaseoka); ALTAPENA 17 Lu; BAJURIN 18 H; BALAŠ 17 V; BARAČ 19 Pu, BARAČ 11 Sr; BARAČ 17 T; BATICA 17 Sr; BATUŠIĆ 19 Sp; BAUTOVIĆ 17 Da; BAŽALO 18 Bj; BEKIĆIĆ 17 Sr; BELATIN 17 O; BEMBO 17 GV; BERGANDO 17 T; BETONDIĆ 15 Bc; BEZEK 17 Du; BIBICA 17 StM; BISKA 17 Po; BIŽGAJA 17 Rc; BOTOLIN 17 Pg; BRAŠIĆ 17 Pi; BRAUTOVIĆ 14 Bc; BRGAMIN 17 Bc; BRUKALOVIĆ 17 Po; BUGOVIĆ 17 Ku; BULICA 16 StM;

⁹¹ Glabati = glodati.

⁹² Valjda od habati = kvariti.

⁹³ Maslovara = cicvara, ali Maslovar je i ime sela u Bosni. Isp. Rječnik JAZU, sv. 6, Zagreb 1904/10, str. 501.

⁹⁴ Moglo bi biti da je prezime Nesanović izvedeno od osobnog imena.

⁹⁵ Passa banda (tal.) = koji je prešao stranu.

⁹⁶ Ima izuzetaka: npr. Zora Zorić, nahod rođen u zoru.

⁹⁷ O nahodimcima isp. A. Šupuk, O matičnoj..., str. 321–356.

BUNDARA 18 Du; BUNTILIĆ (→ BUNTJELIĆ) 16 K; CAPATINOVIĆ 17 Os; CERTIĆ 17 T; CILIĆ 17 V; CILJINIĆ 17 StM; CIVILO 17 Pg; ČAKALOVIĆ 17 Ku; ČAPIN 19 GV; ČENDO 18 GV; ČIKATIĆ 16 V; ČILE 17 DB, ČABERICA 17 Os; ČOLIĆ 17 Ku; DEDIOL 18 K; DEKOVIĆ ? T (ime zaseoka); DELO 16 H; DEŽULOVIĆ 17 J; DIDALO 17 Sp; DIGOVIĆ 17 Pi; DOLISTOVIĆ 15 Du; DROPEŠIĆ 17 Sr; ĐURALO 17 Du; FADAN (FANDANI) 17 K; FICOVIĆ 17; FULIĐA 17 Lu; GAJLOVIĆ 16 Pg; GANZELJA 18 T; GATE 18 DS; GRAŠIĆ 16 DV; GRKOŠEVIĆ 16 Č; GURIĆ 16 Ku; GURIĆ 17 Pg; HAUSOVIĆ 17 Lu; HISNIĆ 16 To; JOPIĆ 17 Os; JOPIĆ 17 Pg; KABELJIĆ 16 StM; KARUŠIĆ 15 Bj; KARABUĆA 17 O; KEKO 18 T; KENO 16 Č; KLAŠIĆ 16 V; KOBOEVIĆ 17 Os; KOČINA 17 Pg; KRAČINIĆ ? GV (ime zaseoka); KRUNAJEVIĆ 17 V; KUCULO 17 Ž; KUČER 17 Sr; KUDINOVIĆ 16 Ob; KULIĆ 17 Ku; KULIĆ 17 V; KULIZIĆ 16 Os; KULJEVAN 17 S; KUŠIĆ 16 Pu; KUŠUBRIĆ 17 St; KUŠURIN 17 Pi; KUTEŽ 17 To; LALIĆ 17 St; LASTRA 18 Me; LAŠICA 17 V; LELO 18 Ku; LEŠENIĆ 17 Sp; LEVADA 17 Pg; LOJE 17 StM; LOPIN 16 StM; LOPIN 17 DS; LOPIN 17 Ž; LOTIRI 17 K; MARŠUT 17 N; MOHOV 17 Sr; MORĐAN 17 Sp; MRLAIS 17 Blj; OBROHOVIĆ 16 Me; PARAKAT 17 Pg; PAZINOVIĆ 16 O; PEČKO 16 Pu; PEDERIN 18 V; PEHOTA 17 St; PEŠKURA 18 Zd; PEŠUT 16 K; PILKOVIĆ 16 DB; PISKULIĆ 16 Pi; PLEHO 17 J; PRTOljan 17 H; PURILO 17 DB; PUŠICA 17 T; RABAZA 18 J; RAČUN 17 DB; RAPETIĆ 17 Po; REVERIŠKO 18 T; RICE 17 S; RISIN 17 DV; ROLIĆ 17 V; RUŠURIĆ 17 Os; SENKO 18 T; SESALO 17 GV; SIVOR 18 Ž; SKORIĆ 17 K; SMRCE 17 StM; SULE 16 H; SULIĆ 16 St; SULIĆ 17 Pg; ŠAIĆ 17 Bc, ŠAIĆ 17 DB, ŠAPETA 17 V, ŠATARA 18 PL; ŠERKOVIĆ 16 GV; ŠKALJKOVIĆ 17 Po, ŠKURLA 16 Ku, ŠKORO 18 T, ŠOLJAN 17 N; ŠOTRIĆ 16 Č; ŠUMAN 17 Po; TABALIN 17 DS; TEPŠIĆ (→ TEŠVIĆ) 17 DV; TEŠIĆ 17 J; TRAPAJ 17 S; TUTE (→ TUTIĆ) 17 Po; URKUNIĆ 16 Pg; VAREZIĆ 16 Me; VIDIŠ 18 Pu; VOLE 18 Lu; VOLOTA 16 Ž; VRNJAS 17 Ob; VUZICA 17 H; ZAER 18 Sp; ZAZIA 17 St; ZIMIĆ 17 T; ŽEGURA 17 GV; ŽUHOVIĆ 16 Sp; ŽUHOVIĆ 16 Zd.

Usvajanje tuđih prezimena

Kao što je već rečeno, u Dubrovačkoj Republici se običavalo da prezime drži »domovina«. Zbog toga među današnjim pelješkim (i dubrovačkim) obiteljima ima mnogo onih koji ne nose svoje izvorno prezime, već prezime kuće u koju je neki od njihovih predaka doselio kao domazet ili usvojenik. Evo jednog karakterističnog primjera iz kojeg se vidi snaga i opseg tog običaja: u Trpnju su živjele obitelji BALOVIĆ i Franković, kojih je jedan ogranak imao nadimak BELIN. Obje obitelji izumrle su u prvoj polovici 18. stoljeća. U kuću Balovića priženio se oko 1720. godine Zimić i preuzeo prezime BALOVIĆ. U kuću Franković-Belin doselio je oko 1740. godine Jurišić i postao Jurišić-BELIN. Obitelj Jurišić-Belin ugasila se krajem 18. stoljeća, a u kuću je kao domazet došao Balović (izvorno Zimić) i od njega potječe današnji trpanjski rod BELIN. Kuća Balovića (a izvorno Zimića) izumrla je početkom 19. stoljeća, a preuzela su je dva domazeta: oko 1795. Nesanović (kasnije se zove Nesanović-BALO) i oko 1805. Surjan (kasnije se zove Surjan BALO). U kuću Surjan-Balo priženio se 1834. Mirković koji je također dobio nadimak BALO.

Spomenuti običaj bio je čest u selima, a rijedak u gradovima. Također, rjeđi je bio u naseljima pomorske orijentacije. Na Pelješcu je naročito bio raširen u Trpnju i u Ponikvama (gdje je bio izražen zadružni način života).

Prijenos prezimena nije se obavljao administrativnom odlukom već voljom naroda. Zbog toga bi obično postojalo prijelazno razdoblje u kojem bi se osoba (odnosno njegova obitelj) nazivala čas izvornim, čas usvojenim i često udvojenim prezimenom, da bi se nakon određenog vremena (trajanje je variralo od slučaja do slučaja) iskristaliziralo pravo ili usvojeno prezime. Za vrijeme Dubrovačke Republike obično je dolazilo do potpune izmjene prezimena. Udvojeno prezime, osim u prijelaznom razdoblju, bilo je izuzetak.⁹⁸ Kasnije, u doba Austrije, kad su se prezimena stabilizirala a običaj da kuća nosi prezime oslabio, domazet bi zadržavao izvorno prezime pridodavajući mu i prezime doma u koji je uselio (Dedović-Rozić, Lučić-Vlatković).

Vanbračna djeca udovica usvajala su majčino udato prezime, a prezime kuće preuzimali su i usvojenici. Tako je, na primjer, Karač iz Sparagovića usvojio 1709. godine Miha Vuletića iz susjedne kuće. Od tog Miha potječu svi današnji Karači. Ponekad je bračni par bez djece usvajao, kao zeta i nevjestu, mlađi bračni par. U 19. stoljeću usvojenici su najčešće bili nahodi kojima se pored nahodskog prezimena dodavalo i prezime usvojitelja.

Na Pelješcu se bilježe slijedeća usvojena prezimena, uz naznaku godine događaja koji je bio povodom usvajanja tuđeg prezimena, te izvornog prezimena i porijekla osobe koja je usvojila tuđe prezime:

ALTAPENA oko 1673 Lu – domazet Mitrović iz Zamasline
 ANDRIČEVIĆ 1630 V – domazet Radojević iz Vignja
 ANDRIJAŠEVIĆ-JURJEVIĆ 1784 S domazet (oženio udovicu) Andrijašević iz Zaostroga
 ANTIČEVIĆ-DAMJANOVIĆ oko 1760 DB – domazet Antičević iz Donje Bande
 BAKOČ-VLAH ako 1804 Zđ – domazet Bakoč iz Zabrda
 BALDASAN 1767 Bj – domazet Žuhović iz Tomislavovca
 BALOVIĆ oko 1720 T – domazet Zimić iz Trpnja
 BAN 1754 Da – domazet Vuletić (Popić) iz Brijeste
 BATISTIĆ-KOKOTIĆ 1742 Pg – domazet Batistić iz Žrnova
 BAUTOVIĆ oko 1725 Da – domazet Jozepović (Popić) iz Brijeste
 BAUTOVIĆ-PEŠKURA 1861 Zđ – Bautović iz Dančanja, usvojenje »zeta i nevjeste«

BELECA oko 1780 T – domazet Andričić iz Trpnja
 BELEŠ oko 1680 O – Rakidija iz Orašca
 BELIN oko 1770 T – domazet Balović iz Trpnja
 BELLO-BIZAR oko 1680 S – Bello iz Primorja
 BEZEK oko 1680 Du – Sekulo iz Dubrave
 BEZO oko 1740 T – Krešić iz Trpnja
 BILAVER 1727 K – domazet Vrnjasović
 BJAŽEVIĆ-RAČINA – oko 1805 T – Blažević iz Stobreča
 BLITVIĆ-BIGUNAC 1872 Sp domazet Blitvić iz Sparagovića
 BOGETA-DUŽDEVIĆ 1853 Sp – Bogeta iz Boljenovića, usvojenje »zeta i nevjeste«
 BOTA 1687 O – domazet Crnojević iz Podgorja
 BRIGOVIĆ-ČAPIN – oko 1800 GV domazet Brigović
 BRIJEŠKA 1778 Sp – domazet Bogeta iz Boljenovića

⁹⁸ Većina udvojenih prezimena nastalih prije 19. stoljeća, u popisu koji slijedi, zapravo su obitelji izumrle u prijelaznoj fazi, prije nego što im se iskristaliziralo samo jedno prezime.

- BUĆA-RISIN oko 1690 DV – Buća iz Gornje Vrućice
 BURA 1682 Pg – domazet nepoznatog prezimena
 BURA 1699 Pg – domazet nepoznatog prezimena
 BUŠKO oko 1680 Č – domazet Duždević iz Sparagovića
 BUZDOHAN oko 1690 Lu – domazet Hajtilović iz Luke
 CAREVIĆ oko 1710 Me – Radovin iz Metohije
 CERTIĆ oko 1805 T – Ferri iz Trpnja u kuću tetke
 ČAFRUN-LONGO oko 1760 T – domazet Čafrun iz Trpnja
 DAMJANOVIĆ-KATIČIĆ oko 1785 Ob – Damjanović iz Oskorušna
 DEDOVIĆ-ROZIĆ 1815 Me – domazet Dedović iz Zabrđa
 DEDOVIĆ-TOMIĆ 1842 Sp – domazet Dedović iz Zabrđa
 DESPOT oko 1755 T – domazet Čafrun iz Trpnja
 DESPOT oko 1785 T – domazet Porobilo iz Trpnja
 DIŠIPULO 1739 Č – Bitvić iz Sparagovića
 DOMINKOVIĆ 1781 H – domazet Dender iz Maloga Stona
 DOMINKOVIĆ-JURIČEVIĆ oko 1705 K – Dominković iz Vignja
 DOMINKOVIĆ-ŠAPETA oko 1660 V – domazet Dominković iz Vignja
 DUMOVIĆ 1696 V – domazet Dominović iz Vignja
 DUŽDEVIĆ-GRBIN 1828 Sp – domazet Grbin iz Žrnova
 ĐORIĆ 1826 H – domazet Vlahušić iz Štedrice
 FERENCA oko 1770 T – domazet Kalais-Nesanović iz Trpnja
 FRAKLICA 1660 V – domazet Suhor iz Nakovane
 FRANCESCHI-DINARIĆ 1784 K – domazet (oženio udovicu) Franceschi iz Dubrovnika
 FRANKOVIĆ oko 1713 Me – Kotlarić iz Mravinjca
 GRBIĆ 1714 StM – Butijer iz Smokovljana
 HABIĆ-BOŠKOVIĆ 1733 V – domazet Habić iz Vignja
 HARAMIJA-DEDOVIĆ oko 1710 Zd – Haramija nepoznatog porijekla
 HAUSOVIĆ oko 1664 Lu – domazet iz Stupe, nepoznatog prezimena
 HULIĆ-KULJEVAN 1797 S – domazet Hulić s otoka Hvara
 ILICA oko 1710 Bc – sluga nepoznatog prezimena i porijekla
 INDIJAN 1654 O – domazet Cvjetković iz Nakovane
 IVANKOVIĆ 1750 Du – domazet Gvozden
 IVETA 1796 T – domazet Andričić iz Trpnja
 JERKOVIĆ 1666 K – domazet Bjelančić iz Brodaca
 JERKOVIĆ oko 1780 GV – domazet Žegura iz Gornje Vrućice
 JURIŠIĆ-BELIN oko 1740 T – domazet Jurišić iz Gornje Vrućice
 JURIŠIĆ-ŽEGURA oko 1780 GV – domazet Jurišić iz Gornje Vrućice
 JURJEVIĆ 1765 S – domazet (oženio udovicu) Čuk iz Podimoća
 JUROVIĆ oko 1750 Po – Hilić iz Kune
 KARAĆ 1709 Sp – usvojenik Vuletić iz Sparagovića
 KATIĆ oko 1755 DV – domazet Štuk iz Donje Vrućice
 KLARIĆ oko 1730 T – Mirković iz Trpnja
 KOPANICA oko 1755 Č – domazet Vidojević iz Ošljega
 KRILETIĆ oko 1695 K – Kulišić nepoznatog porijekla
 KUCULO-RIBIĆ 1821 Ž – domazet Kuculo iz Žuljane
 KUDIN oko 1795 Ob – domazet Jurić iz Osobljave
 KULJEVAN 1710 S – domazet Violić iz Potomja
 KUŠIĆ-JEIĆ oko 1770 Ž – domazet Kušić iz Putnikovića
 LAMPALO-DOŠIĆ 1711 Pg – domazet Depolo-Lampalo iz Korčule
 LEHO 1757 Du – domazet Glavor iz Dubrave

- LELO-BOBANOVIĆ oko 1775 Ku – Lelo iz Kune
- LONGO oko 1785 T – Glavina iz nepoznatog mjesta
- LUČIĆ oko 1700 Blj – domazet Peko-
vić iz Metohije
- LUČIĆ-HAĐIJA 1834 Sp – domazet
Lučić iz Boljenovića
- LUČIĆ-VLATKOVIĆ 1865 Sp – do-
mazet Lučić iz Boljenovića
- LUKAČ oko 1700 Ku – Đik iz nepo-
znatog mjesta
- LUKETA-ŠTUK 1772 K – domazet
Luketa iz Kučišta
- LJUBIĆ 1815 H – domazet Tupanović
iz Hodilja
- MAJČICA 19. stoljeće Os – vanbrač-
no dijete majke Tomašević udove
Majčica
- MAŠKOVIĆ oko 1735 DV – domazet
Maštrapa iz Oskorušna
- MEDO 1658 Č – domazet Benović iz
Česvinice
- MEDOVIĆ oko 1780 Ku – Buško iz
Kune
- MILAŠIN oko 1710 S – domazet Ber-
satić iz Supetra
- MILOŠEVIĆ 1757 Pi – domazet Dal-
matin iz Vignja
- MILOVIĆ-MITROVIĆ 1813 GV –
domazet Milović iz Gornje Vručice
- MRGUDIĆ 1659 S – domazet Radešić
iz Stankovića
- NESANOVIĆ-KALAIS oko 1730 T –
domazet Kalais iz Kune
- NOŽICA-DINARIĆ 1831 K – doma-
zet (oženio udovicu) Nožica iz Sre-
sera
- PARAVIA oko 1698 V – domazet
Fraklica iz Vignja
- PAUŠINA oko 1765 GV – domazet
Šerković iz Gornje Vručice
- PAVLINA oko 1770 Po – Čaveliš iz
Žuljane
- PERIĆ 1714 V – domazet Bradaš iz
Kučišta
- PERIĆ-LAZIĆ 1818 Bj – domazet Pe-
rić iz Brijeste
- PEŠUT 1630 K – Semunović iz Kučišta
- PILKOVIĆ 1646 O – domazet Bergan-
do iz Trpnja
- PINČEVIĆ 1803 Zđ – domazet Šešelj
iz Opuzena
- PIROVIĆ-KLAŠIĆ oko 1708 V – do-
mazet Pirović iz Vignja
- POLJANIĆ-TUTIĆ oko 1700 Po – Po-
ljanić iz Potomja
- PRLAGUZIĆ oko 1717 Rj – domazet
Vuletić (Popić) iz Brijeste
- PRLAGUZ-LEDINIĆ 1864 Sp – do-
mazet Prlaguz iz Sparagovića
- PRLAGUZ-MORĐAN 1808 Sp – do-
mazet Prlaguzić iz Brijeste
- RADETIĆ-DEDOVIĆ 1754 Zđ – do-
mazet Radetić iz Dančanja
- RADETIĆ-POPIĆ uko 1767 Da – do-
mazet Popić iz Brijeste
- RADIĆ oko 1660 Zđ – domazet Du-
mić
- RADOŠ 19. stoljeće DB – vanbračno
dijete majke Kresalja udove Radoš
- REŠIĆ-KOČINA 1724 Pg – domazet
Rešić iz Lastova
- RUSKOV-ŠALETOVIĆ 1775 O –
Ruskov iz Dubrovnika, doselio u
kuću punice
- RUSKOVIĆ-KUTEŽ 19 stoljeće To –
Kutež iz Tomislavovca, preuzeo
prezime zaseoka i jedinog preosta-
log roda u zaseoku
- SABLIĆ oko 1715 Č – domazet Vaha-
tović iz Štedrice
- SENKO-GATTINI oko 1800 T – do-
mazet Gattini iz Podobuča (Borja)
- SIMAT oko 1730 Č – Polanda iz Če-
svinice
- SKOKNIĆ 1739 Blj – domazet Vitko-
vić iz Metohije
- SLABIĆ 1768 N – domazet Borovina
iz Blata (Korčula)
- SLABIĆ-NJAKARA oko 1710 V –
Slabić iz Nakovane
- SNAŠIĆ 1645 V – domazet Pinjata iz
Župe Dubrovačke
- STIPELKOVIĆ oko 1655 DV – doma-
zet nepoznatog prezimena i porije-
kla
- STANUŠIĆ oko 1775 Ž – usvojeni na-
hod
- STRIC oko 1810 T – domazet Carević
iz Jelse

- ŠAIĆ oko 1775 DB – Biskup iz Dubrave
 ŠALE 1714 V – domazet Dalmatin iz Dubrave
 ŠATARA 1776 Da – domazet Vlatković iz Sparagovića
 ŠERKOVIĆ-REVERIŠKO oko 1810 T – domazet Šerković iz Gornje Vručice
 ŠIMUNKOVIĆ oko 1775 Po – Pinjac iz Potomja
 ŠIMUNKOVIĆ oko 1795 Po – Vilić iz Potomja
 ŠKAPIĆ-LAZAR 1745 Me – usvojenik Škapić
 ŠPANJOLETI-BRAINICA 1784 V – domazet Španjoleti
 ŠPANJOLI 1612 StM – domazet nepoznatog prezimena iz Tomislavovca
 ŠTUK-KATIĆ 1825 DV – domazet Štuk iz Donje Vručice
 ŠTUK-VUČETIĆ oko 1750 DV – domazet Štuk iz Donje Vručice
 TOMAŠ-HRŠTALO oko 1800 Sp – domazet Hrštalo iz Sudurđa (Šipan)
 TOMAŠEVIĆ oko 1754 Sp – domazet Prčić iz Točionika
 TOMIČIĆ 1715 V – domazet Orhanović iz Oskorušna
 TRČE 1777 H – domazet Mjehović iz Hodilja
 URLIĆ 19. stoljeće O – vanbračno dijete majke Alesić udove Urlić
 VAREZIĆ 1717 Me – domazet Ćurlin iz Metohije
 VAREZIĆ 19. stoljeće Me – vanbračno dijete majke Dedović udove Varezić
 VAREZIĆ-LAZAR 1834 Me – domazet Varezić iz Metohije
 VAREZIĆ-RADOVIN 1842 Me – Varezić iz Metohije, usvojenje »zeta i nevjeste«
 VISKOVIĆ oko 1740 GV – domazet Šerković iz Gornje Vručice
 VLAČIĆ oko 1690 O – doseljenik nepoznatog prezimena iz Perasta
 VLAHOVIĆ oko 1735 T – Franković iz Trpnja
 VLAŠIĆ-SKOKNIĆ 1824 Blj – domazet Vlašić iz Boljenovića
 VLAŠIĆ-ŠESTAN 1762 Blj – domazet (oženio udovicu) Vlašić iz Boljenovića
 VLAŠIĆ-VULETIĆ 1825 Sp – domazet Vlašić iz Boljenovića
 VODICA oko 1600 Pg – Šaletović iz Orebića
 VODICA oko 1670 Pg – doseljenik iz Konavala, nepoznatog prezimena
 VUKOVIĆ 1766 Tr – domazet Nožica iz Sresera
 ŽEGURA oko 1795 DV – domazet Viličić iz Vrboske
 ŽITKOVIĆ-ŠESTANOVIĆ oko 1800 DB – Žitković iz Donje Bande

Talijanizacija i kroatizacija prezimena

Na Pelješcu nije bilo nasilne talijanizacije hrvatskih prezimena kao u nekim drugim našim gradovima i područjima.⁹⁹ Ona se odvijala spontano, kao izraz snažnog talijanskog utjecaja očitovanog i u službenom talijanskom jeziku i u kulturnim i gospodarskim vezama. Talijanizaciju prezimena poticali su neki notari i župnici s asimilatornim težnjama, odnosno pojedinci iz pomodnih razloga.¹⁰⁰

Talijanizacija prezimena vršila se najčešće na dva načina: prevođenjem hrvatskog oblika na talijanski (Ljubak → AMABILI 16 O; Kovač → FABRELLI 18 T; Soko → FALCONETTI 18 V; Soko → FALCONETTI 19 Tr; Kovač → FERRI 18 T; Cvjetković → FLORI 18 Pg; Mačak → GATTINI 18 Pd; Farac → LESINA 18 K; Vukić → LUPIS 18 N; Mlinarić → MOLINI 17 St; Šavac → SARTORE 17

⁹⁹ Isp. npr. R. Jelić, Potalijančevanje hrvatskih prezimena u Zadru za vrijeme fašizma, Radovi Instituta JAZU u Zadru, sv. 20, Zadar 1973, str. 49–109.

¹⁰⁰ Isp. V. Putanec, Prezimena s dočekom na -eo u hrvatskoj antropimiji, Rad JAZU, knj. 315, Zagreb 1957, str. 311.

St; Simićević → SIMONETTI 18 Po) ili prilagođavanjem hrvatskog prezimena talijanskom izgovoru (Betondić → BETONDI 17 Bc; Brautović → BRAUTTI 17 Bc; Krša → KERŠA (CHERSA) 18 O; Medović → MEDI 18 StM; Šunj → SUGNI 19 O).

Kao tendencija suprotna talijanizaciji bilježi se kroatizacija stranih prezimena. Javlja se kao protest protiv talijanizacije pa su tako i nosioci promjene bili pojedinci (a ne narod) (Cesareo → CEZAROVIC 20 Ku; Scrivaneli → ŠKRIVANIC 19 V; Sabbadini → SUBOTIĆ 20 T). Ponekad se strano prezime prilagođavalo hrvatskom izgovoru (Crevelier → KRIVELJA 17 S).

Posebno je zanimljiv slučaj prezimena Bizzarro. Taj rod doselio je u Stankoviće krajem 16. stoljeća, vjerojatno iz Ancone. Na Pelješcu mu se prezime BIZZARRO kroatiziralo u 17. stoljeću u BIZAR. U 18. stoljeću obitelj je ekonomski ojačala i prezime joj se nanovo talijaniziralo u BIZZARO. U 19. stoljeću Baldovin de Bizzaro, sin pjesnika Ivana koji je iz Stankovića preselio u Dubrovnik, potpisuje se, pod utjecajem Iliraca, hrvatskim oblikom BIZARIĆ, a rod na koncu ipak prihvaća svoje izvorno prezime i krajem 19. stoljeća zove se de BIZZARRO.¹⁰¹

Modifikacija prezimena doseljeničkim rodovima

Nekim doseljeničkim rodovima prezime je na Pelješcu doživjelo određene, uglavnom neznatne promjene. To su: Kačić-Aleksić (Brist) → ALEŠIĆ; Bilić (otok Korčula) → BIJELIĆ 19 V; Blažević (Stobreč) → BJAŽEVIĆ 19 T; Božin (Kaštel Sućurac) → BOŽINOVIĆ 19 Pg; Drijenovac (Mostar) → DRINOVIĆ 19 St; Alačević (Drašnice) → HALAĆ 19 Pu; Katičić (Plat) → KATIĆ 18 O; Lazarović (Perast) → LAZAREVIĆ 19 K; Lučarica (Doli) → LONČARICA 19 Bc; Makjanić (Jelsa) → MATIJANIĆ 19 Pg; Matijević (otok Hvar) → MATIJAŠEVIĆ 19 K; Mihočević (Popovo) → MIHOĆ 19 O; Milevčić (Jelsa) → MILOVČIĆ 19 V; Peko (Gradac) → PEKIĆ 19 J; Prlender (Podaca) → PRLENDA 19 K; Ardomiljac (Ravča) → RADOMILJAC 19 Pg; Talijančić (Igrane) → TALIJANAC 18 DV; Vidojević (Ošlje) → VIDOVIĆ 18 V; Vlatković (Blato) → VLATKO 19 S.

¹⁰¹ Isp. N. Vekarić, Genealoški prikaz roda Bizar, Pelješki zbornik br. 3, Zagreb 1974, str. 163–164.

Nenad Vekarić

PRELIMINARY CLASSIFICATION OF FAMILY NAMES ON THE PENINSULA OF PELJEŠAC

Summary

Family names began to stabilize on the Pelješac peninsula in the 14th century, after Stonski Rat became a part of the Dubrovnik Republic. At the time, Dubrovnik's already diversified and detailed administration required precise identification of people who were summoned, or those who engaged in any kind of legal activity. However, family names in the Dubrovnik Republic were not created at one moment by a decree. They had been formed over the centuries, determined not only by administration requirements (especially in legal matters of inheritance, which required both the identity of the claimer and the proofs of his blood relations), but also by the needs of the people, who, in search for successful and appropriate communication, created an entire onomastic system. The process lasted until the late 18th century, when the last family on the peninsula of Pelješac acquired its family name.

The second part of the study gives a preliminary classification of the Pelješac family names, categorizing them into three major groups according their origin: 1) family names descending from the ancestor's name; 2) family names descending from a sobriquet; and 3) foundling family names. Family names with sobriquet origin are further classified in four groups, with regard to whether the sobriquet originated from a) parentage; b) occupation; c) characteristics; and d) an event in which the named person participated. Apart from this classification, the study gives names of unestablished origin. The author also describes adoption of foreign family names, adapted to Italian and Croatian language, and also modified family names, i.e. those which by their origin belong to one of the aforementioned groups, but whose owners acquired them intermediately, or in a specific way.